

Facköversättarutbildningen

EXAMENSARBETE HT-2006
DEL 2: ANALYS

Eva C. Svarrer
Spolegatan 10 c
222 20 Lund

Att översätta till ett enkelt och klart myndighetsspråk

- hur en tyskspråkig myndighetstext om EU översätts till svenska enligt moderna klarspråksregler och äldre stilideal

Handledare:
Henrik Henriksson
Tyska institutionen
Lena Lötmarker
Institutionen för nordiska språk

Innehållsförteckning

SAMMANDRAG	2
0 INLEDNING	3
1 FÖRBEREDANDE TEXTANALYS	4
1.1 EN TEXT OM ÖSTERRIKES EU-ORDFÖRANDESKAP	4
1.2 TEXTENS KONTEXT	5
1.2.1 <i>Textens situationskontext</i>	5
1.2.2 <i>Intertextuell kontext och kulturkontext</i>	7
1.3 TEXTENS TEXTUELLA, IDEATIONELLA OCH INTERPERSONELLA STRUKTUR	9
1.4 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ÖVERSÄTTNINGEN.....	11
2 ÖVERSÄTTNINGSKOMMENTAR	15
2.1 EU-TERMER.....	15
2.2 NAMN.....	17
2.3 FÖRKORTNINGAR.....	18
3 ANALYS	20
3.1 BAKGRUND OCH SYFTE.....	21
3.2 MATERIAL OCH METOD	23
3.3 KLARSPRÅK OCH ÄLDRE STILIDEAL I ÖVERSÄTTNING AV TRE OLIKA GRAMMATISKA KONSTRUKTIONER	24
3.3.1 <i>Framförställd attributiv satsförkortning</i>	24
3.3.2 <i>Pronominaladverb</i>	25
3.3.3 <i>Relativpronomen</i>	27
3.4 RESULTAT AV DEN EMPIRISKA UNDERSÖKNINGEN.....	29
3.4.1 <i>Framförställda attributiva satsförkortningar</i>	29
3.4.2 <i>Pronominaladverb</i>	31
3.4.3 <i>Relativpronomen</i>	35
3.5 DISKUSSION AV RESULTATET	39
4 SAMMANFATTNING	43
LITTERATURFÖRTECKNING	44

Sammandrag

Denna uppsats belyser vad som är utmärkande för en tysk myndighetstext om EU som är skriven för Internet och vilka översättningsproblem som kan uppstå i arbetet med att överföra den tyska källtexten till målspråket svenska. Uppsatsens empiriska undersökning tar upp vilka rekommendationer svenska klarspråksregler ger om hur framförställda attributiva satsförkortningar, pronominaladverb och relativpronomen ska skrivas på svenska. Hypotesen för uppsatsen är att en översättning ibland kan bli tydligare och klarare i sitt språk om man ibland avviker från de moderna klarspråksreglerna och istället använder sig av äldre stilideal. Genom att undersöka hur konstruktionerna har översatts från tyska till svenska förs en diskussion om när klarspråksreglerna är tillämpbara och när det är motiverat att avvika från dem för att få en så klar och tydlig översättning som möjligt.

Nyckelord: *EU, klarspråk, översättning, framförställda attributiva satsförkortningar, pronominaladverb, relativpronomen*

0 Inledning

Att skriva klart och tydligt så att mottagaren förstår är viktigt för svenska myndigheter. Regeringens klarspråksgrupp ger bland annat ut *Myndigheternas skrivregler* (2004) som ger olika rekommendationer för hur texter ska skrivas, vilka svårförståeliga ord och konstruktioner som bör undvikas. När en översättare översätter en myndighetstext från ett annat språk till svenska bör han eller hon också beakta dessa regler, något som inte alltid är så lätt. Denna uppsats kommer att behandla vad som kännetecknar en tyskspråkig myndighetstext, i detta fall hemsidan för Österrikes EU-ordförandeskap 2006, och vilka problem som kan uppstå vid översättning av den till svenska och vid tillämpning av dessa klarspråksregler. Målet med den översättning som ska analyseras i detta arbete var att översätta den tyska texten källtexten till en klar och tydlig myndighetstext på svenska. Uppsatsen syftar till att slå hål på myten om att klarspråksregler alltid förenklar för läsaren och gör texter enklare och klarare. Istället vill den visa på när klarspråksreglerna kan tillämpas och när översättaren eventuellt bör avvika från dessa regler och gå tillbaka till äldre stilideal som här representeras av Wellanders *Riktig svenska* (1973).

Nedan i kapitel 1 följer en allmän presentation av den källtext som ligger till grund för översättningen samt en förberedande textanalys av den. Förutsättningarna för översättningen av den tyskspråkiga texten som jag översatt i uppsatsens översättningsdel tas också upp för att läsaren ska få en förståelse för texten och för översättningen. Kapitel 2 består av en översättningskommentar som går mer specifikt in på hur EU-termer, namn och förkortningar översätts från den tyska källtexten till svenska. I kapitel 3 redogör jag för den empiriska undersökningen och diskuterar undersökningens resultat utifrån min frågeställning och hypotes om att det är motiverat att ibland avvika från klarspråksreglerna. Arbetet sammanfattas avslutningsvis i kapitel 4.

I uppsatsen hänvisas det ibland till exempel i översättningsdelen som skrivs ut som till exempel KT 2465, vilket står för det radnummer i källtexten där exempelmeningen börjar eller där ordet finns.

1 Förberedande textanalys

Denna förberedande textanalys görs för att få en bättre förståelse av den tyska källtexten och i sin tur även av den svenska översättningen. En textanalys kan visa på vad som kan vara av intresse att analysera när den tyska texten överförs till målspråket svenska. Textanalysen stöder sig på *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys* av Hellspong & Ledin (1997) och är indelad i tre delar. I avsnitt 1.1 ges först en allmän presentation av den text som har översatts. Därefter följer avsnitt 1.2 och 1.3 om textens intertextuella kontext respektive textens strukturella, ideationella och interpersonella struktur. Avslutningsvis beskriver avsnitt 1.4 förutsättningarna för översättningen, där mer allmänna reflektioner om översättningen tas upp.

1.1 En text om Österrikes EU-ordförandeskap

Den källtext som jag har valt att översätta består av olika texter som härleds från hemsidan för Österrikes EU-ordförandeskap 2006 (www.eu2006.at). Ordförandeskapet för EU roterar mellan unionens medlemsländer enligt en i förväg bestämd turordning och innebär att ett land åt gången är ordförande i Europeiska rådet, Europeiska unionens råd och dess arbetsgrupper för ett halvår. Ordföranden ska även leda Europeiska rådets arbete, representera det gentemot andra EU-institutioner och representera EU gentemot omvärlden (EU-upplysningen 2006-10-15). Österrike var EU-ordförande första halvåret år 2006. Ordförandeskapets hemsida är viktig för att sprida information till alla som vill veta mer om ordförandelands arbete och därför är den publicerad på tyska, engelska och franska. Hemsidan har som mål att vara en ”central informationsplattform för Österrikes ordförandeskap” (Österrikes EU-ordförandeskap 2006) och publicera pressmeddelanden, uttalanden, dokument, information om rådets arbete,

ordförandeskapets arbetsprogram, bakgrundsinformation om ordförandeskapet, allmän information om EU samt om medlemslandet Österrike. Där publiceras även en särskild kalender med information om möten och sammankomster och hemsidan har även en medieservice som ger pressackreditering och där man kan få tillgång till fotoarkiv, direktsändningar via Internet och nyhetsbrev (Österrikes EU-ordförandeskap 2006). På hemsidan finns det hänvisningar till andra hemsidor och dokument, bl.a. det gemensamma arbetsprogrammet för ordförandeländerna Österrike och Finland för år 2006 som är översatt till alla EU-språk (Europeiska unionens råd 2005)¹. De utdrag från hemsidan som jag har valt att översätta från tyska till svenska kommer från texter under rubrikerna *EU-Ratspräsidentschaft* (EU-ordförandeskapet) och *EU-Politikbereiche* (EU:s politikområden) och handlar om Österrikes arbete som EU-ordförande. Texterna tar upp allmänna politiska, utrikespolitiska, ekonomiska och rättsliga frågor, men innehåller även tal av Österrikes förbundskansler och utrikesminister.

1.2 Textens kontext

1.2.1 Textens situationskontext

En text är alltid skriven i en viss situationskontext. ”Vad du läser ser du med sakkunniga ögon, utifrån vad du vet om den situation som texten hör hemma i” (Hellspong & Ledin 1997:50). Verksamheten för texten är Österrikes EU-ordförandeskap. En verksamhet är alltid knuten till en plats och en viss tid. Tiden för den valda texten är mycket precist avgränsad, eftersom Österrike var EU-ordförande från och med den 1 januari till och med den 30 juni 2006 (därefter övertog Finland EU-ordförandeskapet). Under ordförandeskapet uppdaterades hemsidan kontinuerligt, men efter den 30 juni 2006 ligger sidan kvar ute på nätet utan att uppdateras. Platsen för verksamheten är Wien i Österrike, eftersom det är därifrån som informationen läggs ut på Internet, men hela EU och övriga världen berörs av verksamheten.

¹ Dessa dokument har jag använt mig av som parallelltexter vid översättningsarbetet för att se vilka termer EU-termer som är vedertagna och för att fördjupa mig i de olika ämnen som källtexten handlar om.

Hemsidans sändare är republiken Österrike genom Österrikes utrikesdepartement *Bundesministerium für auswärtige Angelegenheiten*. Webbsidan producerades av webbteamet vid det verkställande EU-sekretariatet vid Österrikes utrikesdepartement (Österrikes EU-ordförandeskap 2006). Sändare är även politiker som skriver egna bidrag på hemsidan.

Textens mottagare är EU:s medborgare och andra intresserade som vill få veta mer om vad ordförandeskapet innebär, vilka frågor som är aktuella för EU under det halvår som Österrike är ordförande samt få allmän information om EU. Mottagarna är en öppen grupp, eftersom alla som kan tyska, engelska och franska och som har tillgång till Internet kan få tillgång till texten. Textens medium Internet, som är det yttre medlet som gör texten tillgänglig, är ett öppet medium som vem som helst kan få tillgång till. Texten är anpassad till Internet och därför är den skriven som andra hemsidor och inte som andra EU-dokument. Mottagaren är fri gentemot sändaren, eftersom man inte är tvingad att läsa informationen och eftersom man själv får söka information på hemsidan, men relationen mellan sändare och mottagare är asymmetrisk, eftersom EU står i maktposition och ger all information till läsaren. Här spelar textens kod en viktig roll. En bred kod vädjar till det allmänna och gemensamma, medan en smal kod knyter an till det specifika och utesluter många grupper som den bredare koden annars är tillgänglig för (Hellspong & Ledin 1997:55). Koden som används i texterna är både bred och smal. Bred på så vis att texterna försökt göras så förståeliga som möjligt för många i de stycken som handlar mer allmänt om EU och olika möten och händelser under Österrikes ordförandeskap (koden är jämfört med andra EU-texter bredare), men smal på så vis att många benämningar och facktermer är EU-specifika och svåra för utomstående att förstå utan förklaringar, särskilt när texterna går mer specifikt in på det ekonomiska och juridiska samarbetet. Att texten ofta använder sig av en bred kod kan exemplifieras av två passager i texten som är noga med att förklara för läsaren vad till exempel ordförandeskapet och Ecofinrådet innebär (1 - 2):

- (1) Die Ratspräsidentschaft, also der Vorsitz im Rat der Europäischen Union, wird von den Mitgliedstaaten turnusmäßig für jeweils sechs Monate wahrgenommen. (KT 128)
- (2) Im Rat Wirtschaft und Finanzen (Ecofin-Rat) – einer der ältesten Ratsformationen - sind die Finanzminister der 25 EU-Mitgliedstaaten vertreten, die Finanzminister Rumäniens und Bulgariens nehmen bis zum Beitritt der beiden Staaten bereits als aktive Beobachter teil. (KT 2130)

Det är dock också tydligt att texten innehåller smala koder, där det är nödvändigt att ha sakkunskaper om det avhandlade ämnet för att förstå texten till fullo. Exempel på detta ser vi i följande utdrag om EU:s utvecklingssamarbete med tredje land, där det inte förtydligas att det förfarande som menas finns i artikel 96 i Cotonouavtalet (3), eller den mycket långa meningen

som avhandlar det europeiska verkställighetsbeslutet som är starkt präglad av koder från det juridiska språket med svårare satsbyggnad och som det inte är en självklarhet att allmänheten förstår (4):

- (3) Weiters sind die Tagungen der EU-AKP Subgremien sowie der politische Prüfungsmechanismus für gewisse AKP-Staaten, die „Art. 96 Verfahren“, abzudecken. (KT 2083)
- (4) Österreich hat gemeinsam mit Schweden und Finnland den Entwurf für diesen Rahmenbeschluss eingebracht; dieser sieht entsprechend dem Grundsatz der gegenseitigen Anerkennung die grundsätzliche Verpflichtung zur Fortsetzung des Vollzugs einer Freiheitsstrafe oder mit Freiheitsentzug verbundenen Maßnahme der Sicherung, die im Urteilsstaat verhängt wurde, durch jenen Staat vor, dessen Staatsangehörigkeit der Verurteilte besitzt, in dem er seinen ständigen rechtmäßigen Aufenthalt hat oder zu dem er sonstige enge Verbindungen unterhält. (KT 2817)

Syftet med texterna är dels att informera och undervisa läsaren om EU, dels att politisera och att argumentera för EU. Förutom att visa vad EU och Österrike strävar efter politiskt under det aktuella halvåret, vill man även beskriva hur EU fungerar och göra positiv reklam för både EU och Österrike. Texten vill alltså både informera och propagera, något som har att göra med de genretyper som texten samspelar med och som kan göra att texten uppfattas som heterogen (se avsnitt 1.2.2 nedan).

1.2.2 Intertextuell kontext och kulturkontext

En text uppstår alltid i förbindelse med andra texter. En texts intertextuella kontext är alltså viktig att studera för att förstå varför en text ser ut som den gör. Vertikal intertextualitet innebär att texten samspelar med andra texter i samma genre, eftersom en text vilar på en äldre tradition av hur man skriver i denna genre (Hellspong & Ledin 1997:56). Jag hävdar att den text som jag valt ut tillhör genren politiskt handlingsprogram med drag av informationsbroschyr, eftersom texten både vill påverka och informera. Att texten både har informativa och propagerande drag beror kanske också på att hemsidor på mediet Internet ofta används för att informera om något och för att ”sälja” det som hemsidan informerar om. Det finns ett samspel mellan texten och normer för hur man skriver i de diskurser som finns i texten. När texten till exempel informerar om ordförandeskapets arbete i frågor som rör mänskliga rättigheter, är det också väldigt tydligt att Österrike och EU propagerar starkt för att internationella organisationer som FN ska få en större genomslagskraft i frågor som rör

mänskliga rättigheter och att MR-frågor är något som Österrike sätter högt upp på den politiska agendan (5):

- (5) Österreich tritt als EU Ratsvorsitz für eine wirksamere Nutzung von multilateralen Gremien, vor allem der Vereinten Nationen, zum Schutz der Menschenrechte ein. (...) Österreich und seine EU Partner setzen sich dafür ein, dass der Menschenrechtsrat eine schlagkräftige Instanz zum Schutz von Menschenrechtsanliegen in aller Welt wird und bereits im ersten Halbjahr 2006 seine Arbeit aufnehmen kann. (KT 1858)

Generellt sett finns det bara positiva saker att läsa om EU på hemsidan och ingenting tas upp för diskussion. När texten till exempel handlar om Europeiska monetära unionen, så beskrivs inte varför några länder inte har infört Euro som valuta (6):

- (6) Mit der Einführung des Euro am 1.1.1999 wurde die Zuständigkeit für die Geldpolitik auf die Europäische Zentralbank übertragen. Sie bildet gemeinsam mit den Zentralbanken der Teilnehmerstaaten das Europäische System der Zentralbanken, dessen vorrangige Aufgabe darin besteht, für stabile Preise in Europa zu sorgen. (KT 2244)

När en text har förbindelser med texter från andra genrer, kallas det däremot för horisontell intertextualitet (Hellspong & Ledin 1997:57). Horisontell intertextualitet innebär att texten samspelar med andra genrer. Det finns några dolda horisontella förbindelser i texten som t.ex. hur Internetsidorna har utformats. På många ställen förekommer ett politiskt språk med både implicita och explicita anspelningar på t.ex. EU-fördrag, associations- och samarbetsavtal (se exempel 3 ovan). Texten citerar öppet bland annat artikel 4 i EU-fördraget (7), men ibland kan man inte se var citaten kommer ifrån (8) och därför måste man som översättare undersöka det dokument som ligger till grund för citatet för att få korrekt ordalydelse i den svenska översättningen.

- (7) Als politisches Leitungsgremium gibt der Europäische Rat (gemäß Artikel 4 des EU-Vertrages) „...der Union die für ihre Entwicklung erforderlichen Impulse und legt die allgemeinen politischen Zielvorstellungen für diese Entwicklung fest.“ (KT 379)
- (8) Im März 2000 kamen die Staats- und Regierungschefs im Rahmen des EU-Gipfeltreffens in Lissabon über folgende Zielsetzung überein: „Bis 2010 soll die Europäische Union zum wettbewerbsfähigsten und dynamischsten wissensbasierten Wirtschaftsraum der Welt werden, einem Wirtschaftsraum, der fähig ist, ein dauerhaftes Wirtschaftswachstum mit mehr und besseren Arbeitsplätzen und einen größeren sozialen Zusammenhalt zu erreichen.“ (KT 490)

Texterna samspelar alltså hela tiden med andra dokument från tidigare möten, EU-fördrag, associationsavtal m.m. Parallelltexter är bl.a. de handlingsprogram för Österrikes och Finlands ordförandeskap som finns att tillgå på EU:s alla officiella språk och som kan laddas ned från hemsidan. Andra texter som behandlar de på hemsidan nämnda politikområdena finns också att ladda ned på hemsidan och står hela tiden i samspel med hemsidans texter. Jag anser att den tyska källtexten är relativt enkelt skriven för sin genre, men att den bland annat

på grund av den horisontella intertextualiteten blir svår att förstå, särskilt vad gäller textavsnitten som avhandlar ekonomiska och rättsliga frågor.

En texts kulturkontext ger de övergripande förutsättningarna för en text. Kultur kan ses som människors sätt att leva och verka inom ett visst område under en viss period. För att förstå kulturkontexten kan man bl.a. se på den andliga kulturen som finns i ett samhälle vid en viss tid som attityder och värderingar eller kollektiva idévärldar som präglar en stor grupp människor (Hellspong & Ledin 1997:58ff.). Österrike och Sverige är båda medlemmar i EU sedan 1995, vilket gör att de i mångt och mycket delar samma europeiska kulturkontext med varandra. EU är en frihandelsorganisation som har vuxit fram ur en kollektiv idé som kan sammanfattas med att fri handel mellan länder kan förhindra framtida krig. Denna kollektiva idévärld är ideologiskt sett starkt liberal, vilket präglar hela verksamheten.

1.3 Textens textuella, ideationella och interpersonella struktur

Formen, eller en texts textuella struktur, utgörs av fraser, satser, meningar och stycken (Hellspong & Ledin 1997:65). När man läser den tyska källtexten känns den oftast formellt och opersonligt skriven, ett påstående som kan stärkas av en textuell strukturanalys genom bland annat att se på verb- och nominalfraser i texten. I källtexten finns det nämligen många formuleringar på tyska med *werden*-passiver, både med och utan utskreven agent, något som gör att man i den svenska översättningen får skriva om med antingen *bliva*-passiv, *s*-passiv eller med formuleringar med *man*. ”Många passiver tenderar att göra en text opersonlig, som om saker sker utan att människor är med” (Hellspong & Ledin 1997:70). Vid några få tillfällen och endast i de publicerade talen används *vi*-omtal (*wir* och *unser*) som nästan uppfattas som stilbrott jämfört med den övriga texten (9). Utrikesminister Plassniks tal visar att politiska tal är mer personliga än de politiska handlingsprogrammen, en genre som texten på hemsidan annars följer. Med de många tyska substantiven, de långa nominalfraserna och många samordningar och uppräkningsord kan texten betecknas som nominal (9 - 10) och ofta uppträder verbalsubstantiv i texten (som *Wachstum*, *Sicherung*, *Weiterentwicklung*, *Stärkung*,

Unterstützung, Befriedung), vilket gör texten abstrakt och saklig istället (Hellspång & Ledin 1997:68).

- (9) In Absprache mit *unseren* europäischen Partnern werden *wir* jene Themen in besondere Weise anpacken, die den Österreichern und Europäern im Alltag wichtig sind: Arbeitsplätze und Wachstum, die Sicherung und Weiterentwicklung des spezifischen europäischen Lebensmodells und die Stärkung des Vertrauens der Bürger in das europäische Projekt. (KT 53)
- (10) Zur Unterstützung der Operation AMIS II der Afrikanischen Union (AU) zur Befriedung der Provinz Darfur im Sudan (KT 1688)

Textens form har att göra med textens syfte. Det mer personliga omtalet vill visa på talarens och EU:s engagemang. Den tunga nominalstilen visar dock samtidigt på att texten vill vara saklig och informerande.

En texts ideationella struktur kan få oss att förstå en texts innehållsmönster och få fram möjliga betydelser i texten (Hellspång & Ledin 1997:115). När man ser på en texts ideationella struktur, kan man bland annat undersöka från vilket perspektiv texten ser omvärlden på och hur vissa personer och institutioner framträder på olika sätt (Hellspång & Ledin 1997:135). Om man utgår från subjektsperspektivet i texten kan man bland annat utläsa den individuella synvinkeln hos en viss person eller den kollektiva synvinkeln i en institution eller ideologi (Hellspång & Ledin 1997:136). Hemsidan ingår i en politisk diskurs där EU är huvudaktören och maktcentrat. Europeiska unionen står för något positivt i hemsidans alla texter och beskrivs som initiativtagare till att lösa konflikter och skapa tillväxt och samarbete på många områden och mellan olika länder. Det bör nämnas att Österrike visserligen har en maktposition som ordförande, men att hela EU är överordnat Österrike och indirekt styr Österrikes handlande och beslut och även hemsidans texter och innehåll. Texterna formuleras på ett visst sätt efter den rådande EU-diskursen som färgar medlemsländernas åsikter om unionen och dess arbete.

Attitydmarkörer i texten berättar vad sändaren tänker och tycker i olika frågor (Hellspång & Ledin 1997:169). Dessa attityder uttalas inte alltid direkt. I textstycket som till exempel handlar om den ekonomiska och monetära unionen nämns att de EU-länder som inte är med i detta samarbete måste sammanställa ett konvergensprogram, vilket indirekt säger att den monetära unionen ska gälla för alla medlemsländer (KT 2335). Vidare är det tydligt att EU vill att alla länder ska respektera de mänskliga rättigheterna och för att förhindra konflikter vill EU verka för att till exempel bygga upp civila polisstyrkor i Palestina för att EU:s tanke om en tvåstatslösning av konflikten ska kunna förverkligas.

Den interpersonella strukturen i en text visar hur en text närmar sig sina läsare och hur sändare och mottagare samspelar med varandra. En text speglar och skapar olika sociala band (Hellspong & Ledin 1997:158). Som tidigare nämnts är texten formellt och opersonligt skriven, vilket man också ser på textens interpersonella struktur. De få gånger som texten använder sig av *vi*-omtal med *wir* och *uns* inbegriper texten läsaren, exempelvis i talen (KT 41, 45, 55 och 83) och när tsunamikatastrofen nämns (KT 1421), men annars är den mycket opersonlig och saklig. Istället för tilltal använder sändaren sig av omtal av läsaren som t.ex. *Österreichern* och *Europäern* (se exempel 9 ovan). Detta ökar distansen mellan sändaren och mottagaren. Det finns en motsättning i att denna politiska text distanserar sig till mottagarna, samtidigt som den vill appellera till läsarna och göra positiv reklam för EU. Jag antar att det beror på att texten pendlar mellan att vara ett politiskt handlingsprogram och en informativ text om EU. Hur den tyska källtexten är skriven har dock även mycket att göra med den tyska skrivkulturen för politiska texter som skiljer sig från sättet att skriva offentliga politiska texter på svenska. Den tyska texten växlar ibland ganska kraftigt mellan att vara personlig och saklig och att använda breda respektive smala koder.

Sammanfattningsvis kan sägas att när man vet något om en texts kontext samt dess strukturella, ideationella och interpersonella struktur är det lättare att förstå och översätta texten från källspråket till det nya målspråket. Genom denna förberedande textanalys har det bland annat framkommit att den tyska hemsidan oftast är opersonligt och abstrakt skriven, vilket bland annat beror på källtextens nominala stil med verbalsubstantiv och passivkonstruktioner, men att vissa textstycken är mer personliga. Texten har ofta en distans till läsaren och den är skriven i en politisk diskurs där EU är maktcentrum och där Sverige och Österrike är underordnade, men ingår i samma kulturkontext.

1.4 Förutsättningar för översättningen

Ett utmärkande drag för texten är att den är heterogen, det vill säga att olika delar av texten har olika stilar och är skrivna på olika sätt. Texterna är relativt enkelt skrivna när de handlar mer allmänt om EU och om själva ordförandeskapet, men blir mer svårförståeliga och mer präglade av de texter de samspelar med när texterna behandlar till exempel det ekonomiska

och rättsliga samarbetet inom EU. Troligen har många olika författare skrivit texterna och därför blir intrycket av texterna heterogent. Detta kan också ha att göra med att syftet med de olika texterna både är att informera och att påverka läsaren. Texten har i den översatta texten kvar både sina propagerande och informerande sidor, men samtidigt så har jag velat göra den mer läsarvänlig på svenska. Närheten mellan sändaren och mottagaren är något större i svenska myndighetstexter, eftersom texterna ska vara lätta att ta till sig och skribenten hela tiden ska skriva så att läsaren förstår. Anvisningarna i *Myndigheternas skrivregler* visar bland annat på att man ska använda en mer verbal stil än i tyskan och skriva för läsaren. Mitt mål har varit att göra min översättning av texten mer homogen och jag har strävat efter att den svenska översättningen skulle vara så enkelt, klart och tydligt skriven för en svensk läsare, trots att innehållet ibland kan tyckas vara svårtillgängligt. Jag har därför valt att se närmare på några grammatiska konstruktioner i kapitel tre som jag tror är viktiga att analysera närmare för att få till en enhetlig text. Jag kommer därför att se närmare på hur man överför tyska framförställda attributiva satsförkortningar, pronominaladverb och relativpronomen till svenska och undersöka hur en översättning kan göras utifrån *Myndigheternas skrivregler* respektive Wellanders *Riktig svenska*.

Jag förmodar att det valda mediet Internet har gjort att texten har bearbetats och blivit mer läsarvänlig för de tysktalande läsarna jämfört med till exempel de parallelltexter jag använt mig av som handlar om samma ämnen om EU. Upplägget för hemsidor påminner mycket om hur broschyrer brukar utformas, vilket även har påverkat textens utformning, trots att det finns några svårare passager i texten. De mer komplicerade passagerna är svåra, eftersom innehållet är specifikt och parallelltexterna komplext skrivna.

Vid översättning är det mycket viktigt att man tar hänsyn till kultur- och språkspecifika företeelser i de val man gör i översättningen mellan käll- och målspråket. Österrikes utrikesdepartement är avsändare och det färgar språket och ordvalet. Som ordförande i EU vill man både styra det politiska arbetet åt ett särskilt håll som står i landets intresse och samtidigt profilera sitt eget land. Texten är även präglad av den österrikiska kulturen. Många specifika ord och begrepp för EU, politik och ekonomi finns på både tyska och svenska och skapar inga större problem vid överföringen mellan språken, eftersom det finns vedertagna översättningar inom EU-terminologin sedan tidigare. Ett språkligt särdrag för österrikisk tyska är dock till exempel att man skriver *Jänner* (KT 5) istället för *Januar* (sv. *januari*) och *die Veranlagung* (KT 2465) istället för *das Veranlagen* (sv. *placering*). Andra kulturspecifika saker i texten är till exempel att den särskilt omnämner österrikare i några sammanhang, något som färgar

texten ibland (i Plassniks tal omtalas särskilt de österrikiska bönderna där man i en motsvarande svensk text skulle tala om svenska bönder, KT 71).

Den tyska skriftkulturen för myndighetstexter skiljer sig åt från svenska myndighetstexter. Normerna för hur en sådan här text skrivs på tyska och hur den skrivs på svenska är nämligen olika, där svenskan använder sig av en enklare syntax, fler verb och fler förklaringar och mer direkta tilltal. Texterna på hemsidan är skrivna enligt tyska normer, vilket man måste beakta och bearbeta i den svenska översättningen. Jag anser att den svenska översättningen bör bli mer verbal, den bör skapa en större närhet till läsaren och den bör bli mindre abstrakt för att kunna anpassas till normerna för offentliga politiska texter på svenska som är skrivna för Internet.

Vid översättningen av källtexten har jag använt mig av olika strategier för att kunna få en så homogen och lättförståelig översättning till svenska som möjligt. Ibland har jag valt att låta måltexten ligga nära källtexten, särskilt vid EU-specifika företeelser. Det är viktigt att använda exakta termer och begrepp, så att inga missförstånd uppkommer. I min översättningskommentar i kapitel 2 nedan går jag närmare in på detta. Ibland har jag dock valt att avvika från källtexten, särskilt i översättningen av den tyska källtextens passager om det ekonomiska och juridiska samarbetet, där många omskrivningar och förenklingar i syntaxen varit nödvändiga för att rätta sig efter normerna för hur en myndighetstext på Internet bör skrivas på svenska. Ibland har jag gjort utelämnningar, där jag tyckt att den svenska översättningen skulle bli för komplicerad om den helt följde den tyska texten (KT 2817). Ibland har jag gjort små eller större tillägg där jag tyckt att den svenska översättningen måste anpassas mer till den svenska målgruppen, till exempel att ändra i texten eftersom Sverige inte har infört valutan Euro som de flesta andra medlemsländerna (11) och för att ge en närmare förklaring till bl.a. slottet Gymnich (12).

- (11) Mit der Einführung des Euro am 1.1.1999 wurde die Zuständigkeit für die Geldpolitik auf die Europäische Zentralbank übertragen. (KT 2244) → I och med att dessa länder införde Euro som valuta den 1 januari 1999 övertog Europeiska centralbanken (ECB) kompetensen för penningpolitiken.
- (12) Dieses ist nach dem Schloß Gymnich in der Nähe Kölns, einem ehemaligen Gästehaus der deutschen Bundesregierung, benannt. (KT 800) → Detta möte har fått sitt namn efter slottet Gymnich i närheten av Köln, ett slott där den tyska förbundsregeringen tidigare bjöd in utländska gäster vid statsbesök.

I den tyska kulturen är det viktigt att ange titlar och att sätta feminina och maskulina ändelser på t.ex. yrkesbeteckningar för kvinnor och män. Här skiljer sig det tyska sättet att skriva från det svenska, så därför blir *Dr. Wolfgang Schüssel* (KT 48) endast *Wolfgang Schüssel* i den

svenska översättningen och femininformen *Bundesministerin für auswärtige Angelegenheiten* (KT 121) översätts med *utrikesminister*. Den tyska texten är inte helt konsekvent skriven och meningarna kan ibland vara mycket långa (se exempel 4 ovan) eller väldigt korta. När de olika uppdragen inom den europeiska säkerhets- och försvarspolitikerna listas i punktform (KT 1634) har jag därför försökt formulera om de ofullständiga meningarna i punktform till hela meningar på svenska.

Eftersom det förekommer många implicita och explicita anspelningar på t.ex. EU-fördrag, associationsavtal och citat från tal i texten, har det varit viktigt att försöka översätta dessa citat och hänvisningar så korrekt som möjligt för att undvika stilbrott och för att vara originalet trogen, något som påverkar översättningens utformning (se avsnitt 1.2.2 ovan). För att till fullo förstå sammanhanget, bör man alltså veta vilka sorters dokument, möten och utskott som har format beslut och dokument som ligger till grund för ordförandeskapets arbete och de texter som är skrivna på hemsidan.

2 Översättningskommentar

Den text som jag har översatt är skriven för att publiceras på Internet och därför har jag fått redigera den något för att anpassa den till pappersformatet. Hemsidan består av flera olika sidor, vilka jag har försökt att sätta efter varandra i en löpande text. För att få ett bättre textflöde i pappersversionen har jag bl.a. tagit bort länkar till hemsidor och dokument som finns utlagda som PDF-filer på hemsidan². Källtexten innehåller ibland stavfel och några grammatiska fel, vilka jag har ändrat och markerat på vissa ställen. För att komplettera det tidigare avsnittet om förutsättningar för översättningen (1.4) och analysen av översättningen av textens attributiva satsförkortningar, pronominaladverb och relativpronomen (kapitel 3 nedan), tar jag här framförallt upp textens många EU-termer, namn på institutioner och geografiska platser samt förkortningar.

2.1 EU-termer

Mycket av översättningsarbetet har gått ut på att undersöka vilka motsvarigheter de tyska EU-termerna har på svenska och i vilka sammanhang de används. Här har Färm (1996), Bergström (1994), Tallberg (2001), *Årsboken om EU* (2005) och *Din guide till EU* (2005) varit till stor hjälp, liksom Eurodicatoms sökmotor på nätet, den svenska EU-upplysningens webbplats, EU:s webbportal och Nationalencyklopedin. Parallelltexter för min översättning har bland annat varit det handlingsprogram för Österrikes och Finlands ordförandeskap som finns att tillgå på EU:s alla officiella språk och som kan laddas ned från hemsidan och andra dokument som ligger ute på Internet. För att få fram tvåspråkiga parallelltexter samt

² Sådana utelämnningar och ny sida på hemsidan är markerade med [...] i texten.

dokument som berör ämnena som tas upp i texten har jag även fått söka efter dokument i databasen EUR-Lex³.

Det utmärkande draget för texten som jag översatt är bland annat alla EU-specifika och EU-relaterade termer och begrepp som tillhör den politiska, ekonomiska och juridiska världen. Till synes vanliga ord är EU-termer i sådana här texter. *Mitgliedstaat* (KT 249) är i detta sammanhang viktigt att översätta med rätt term, så därför har jag översatt ordet till *medlemsland* istället för *medlemsstat*. Ordet *stat* (KT 1021, 1701) används oftare om de länder som inte är medlemmar i EU. När den tyska texten nämner ordet *Mitteilung* (KT 634) i samband med Europeiska kommissionen, ska *Mitteilung* alltid översättas med *meddelande* eftersom detta faktiskt är en EU-term och specifikt avser de meddelanden som Europeiska kommissionen lämnar i olika frågor. Ett annat översättningsproblem har ordet *Präsidentschaft* (KT 6) och *Vorsitz* (KT 824) varit. Frågan har varit om det på svenska skulle stå *ordförandeskapet*, *ordförande* eller *ordförandeland*. De tyska formuleringarna har ibland varit vaga och därför har det inte alltid tydligt framgått vad det bör stå i den svenska texten, samtidigt som jag tycker att dessa ord kan användas som synonymer till varandra.

Vissa begrepp tillhör den politiska världen och skrivs på särskilt sätt. Begreppet *tredje land* (ty. *Drittstaat*) används om länder utanför unionen som unionen har samarbete med genom bland annat samarbetsavtal. Vid översättningen har jag översatt med *tredje land* förutom i en textpassage där jag använt pluralformen *tredjeländer*. När det står *zahlreichen Drittstaaten* (KT 1951) har jag valt att skriva *många tredjeländer* istället för *många tredje land* som låter felaktigt. Pluralformen används mer sällan och känns egentligen fel att använda, men i många av parallelltexterna verkar dock termen *tredjeländer* vara en allmänt vedertagen och ofta använd pluralform (Europeiska unionens råd 2005:43).

³ Databasen EUR-Lex omfattar dels texter om lagstiftning, internationella överenskommelser, avtal och förberedande rättsakter som offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning* och dels *Rättsfallssamling från Europeiska gemenskapernas domstol* och kommissionsdokument, konsoliderade rättsakter samt EG:s och EU:s fördrag.

2.2 Namn

Jag har följt rekommendationerna i *Myndigheternas skrivregler*⁴ om stavning av myndighetsnamn och namn på EG- och EU-organ, hur man använder stor och liten bokstav i sådana namn och hur vissa ord ska böjas, eftersom dessa rekommendationer är allmänt vedertagna och används av myndigheter. Vid jämförelse med parallelltexter, så varierar sättet att skriva. I min översättning har jag valt att ha liten bokstav i början av namn när exempelvis *Europeiska kommissionen* och *Europeiska unionens råd* benämns som *kommissionen* och *rådet*, men i många parallelltexter kan det även stå *Kommissionen* och *Rådet*. På några punkter är översättningen av namn och termer förvirrande när man översätter från tyska till svenska. Det är även viktigt att hålla sig till de vedertagna namnen inom EU-terminologin, så att det inte uppstår några fel. Några namn kan lätt förväxlas med varandra. *Europeiska rådet* är inte det samma som *Europeiska unionens råd* eller *Europarådet*. *Europeiska rådet* är de europeiska stats- och regeringschefernas råd, ”EU:s organ för samråd mellan medlemsländernas stats- och regeringschefer och Europeiska kommissionens ordförande”, men *Europeiska unionens råd* (*Rat der Europäischen Union*), som även kallas för *ministerrådet* eller *rådet* är EU:s främsta beslutsfattande organ (Nationalencyklopedin 2006-11-22). *Europarådet* däremot är inte ett EU-organ, utan en europeisk mellanstatlig samarbetsorganisation med 46 medlemsländer som bl.a. har utfärdat Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter och som har upprättat Europadomstolen (Nationalencyklopedin 2006-11-22). Andra namn som skiljer sig åt mellan tyska och svenska är t.ex. *Europäisches Parlament* som blir *Europaparlamentet* på svenska och *Einheitliche Europäische Akte* som blir *Europeiska Enhetsakten*.

Några namn och begrepp är också komplicerade att använda i en löpande text. *Den höge representanten för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken* (KT 244), rådskonstellationerna *Allmänna frågor och yttre förbindelser* (KT 732) och *Rättsliga och inrikes frågor* (KT 2631) är exempel på benämningar som ibland kan vara svåra att använda i en löpande text, men som ändå måste inkluderas i texten. På rådets hemsida betecknar det själv de olika rådskonstellationerna med *rådet* (*allmänna frågor och yttre förbindelser*) och

⁴ Se *Myndigheternas skrivregler*, kapitel 1, 2 och 5, som för övrigt följer rekommendationerna i *Svenska akademiens ordlista*.

rådet (rättsliga och inrikes frågor), men jag har valt att skriva ut namnet utan parentes, eftersom det också är ett vedertaget sätt att skriva namnen på.

Geografiska namn har ibland också vållat problem vid översättningen. Där den tyska texten nämner t.ex. *Berg-Karabach* (KT 1091) är den svenska översättningen *Nagorno-Karabach*. Ibland har jag fått göra förklarande tillägg som vid *Großen Seen* (KT 913) som på svenska får heta *de afrikanska stora sjöarna*. I några fall har jag utelämnat delar av namn på länder, då de ofta inte skrivs ut på svenska på samma sätt, därför översätts *die Volksrepublik China* (KT 2155) och *die republik Korea* (KT 2156) endast till *Kina* och *Sydkorea*.

2.3 Förkortningar

Den tyskspråkiga texten använder sig av många förkortningar. För det mesta handlar det om förkortningar av namn på organisationer, arbetsgrupper eller EU:s olika politikområden. Många av dessa förkortningar har vedertagna förkortningar på både tyska och svenska som till exempel UN, ASTV och GASP, vilkas motsvarigheter är FN, COREPER⁵ och GUSP. Dessa förkortningar vållar inte några större problem.

I en text som handlar om politiska, ekonomiska och juridiska frågor är det viktigt att alla namn på organisationer blir rätt och att förkortningar förklaras och används korrekt. Jag har varit noga med att ge både namn och förkortning när nya organisationer, namn på uppdrag eller samarbetsområden nämns första gången. Ibland används de franska eller engelska förkortningarna även i svenska texter som vid den engelska förkortningen *OECD* (*Organization for Economic Cooperation and Development*), alltså *Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling* (Färm 1993:208).

I vissa fall använder tyskan förkortningar där svenskan inte gör det. *EZA* (KT 1976) står för *Europäische Entwicklungszusammenarbeit* och det synes inte finnas en svensk förkortning för detta samarbete som bara kallas *Europeiska utvecklingssamarbetet*. Ibland använder källtexten dock onödiga förkortningar. När EG-fördraget nämns i en passage i texten står det inte utskrivet *EG-Vertrag*, utan bara *EG-V* (KT 2422) utan någon förklaring. För att underlätta

⁵ COREPER står för *Comité des Représentants Permanents* och översätts på svenska till *De ständiga representanternas kommitté* (Färm 1993:199). Den franska förkortningen används även på svenska.

för läsaren har jag här valt att skriva ut hela ordet på svenska. Ibland har jag även utelämnat en förkortning och skrivit ut hela ordet, eftersom jag tyckt att förkortningen inte passar in i den löpande texten för förståelsens skull. *EP* skrivs därför ut som *Europaparlamentet* på några ställen i texten.

3 Analys

I textanalysen i kapitel 1 kom jag bland annat fram till att den tyska källtexten är relativt lättförståelig och enkelt skriven för sin genre. Samtidigt hävdade jag dock att texten ibland utnyttjar en smal kod som gör den svår att läsa i några passager i texten där till exempel många EU-specifika benämningar och facktermer används. Problematiken med bland annat facktermer och benämningar har jag tagit upp i översättningskommentaren i kapitel 2. I detta avsnitt kommer jag även att se närmare på textens grammatiska struktur för att undersöka tre grammatiska konstruktioner som utmärker tyska texter och som kan skapa problem i översättningen till svenska. I min undersökning ser jag närmare på framförställda attributiva satsförkortningar, pronominaladverb och relativpronomen i källtexten som varit svåra att översätta och hur man kan försöka att hitta en så bra översättning som möjligt genom att använda dels de nyare regler som finns för klarspråksarbete på svenska myndigheter, dels äldre stilideal för myndighetsskrivande. Framförställda attributiva satsförkortningar och pronominaladverb kan anses skapa en smal kod i svenska texter, eftersom de ofta anses försämra läsbarheten och därför ges dessa särskilda rekommendationer i moderna klarspråksanvisningar. Tyska relativpronomen skiljer sig åt från svenska relativpronomen och är därför intressanta att se närmare på. Klarspråksanvisningarna har även rekommendationer för hur relativpronomen ska skrivas på svenska.

I avsnitt 3.1 presenterar jag bakgrunden för min undersökning och studiens syfte och i avsnitt 3.2 presenterar jag mitt tillvägagångssätt vid den empiriska undersökningen. I avsnitt 3.3 kommer jag först att definiera de tre grammatiska konstruktionerna utifrån vad som står i *Tysk syntax för universitetsnivå* (2002) med komplettering från *Duden Grammatik* (Drosdowski et al. 1995) samt *Grammatik der deutschen Sprache* (Zifonun et al. 1997) och sedan att gå igenom riktlinjerna för hur de undersökta konstruktionerna ska skrivas enligt de moderna svenska klarspråksregler som förespråkas i *Myndigheternas skrivregler* (2004) respektive de äldre stilideal som förespråkas i Wellanders *Riktig svenska* (1973) och av Ekerot (2000). I avsnitt 3.4 redovisar jag min empiriska undersökning, där jag visar hur många av de ovan nämnda konstruktionerna som finns representerade i den tyska källtexten och hur dessa

har översatts i min första översättningsversion med belysande exempel. Därefter följer en diskussion om resultatet av den empiriska undersökningen i avsnitt 3.5.

3.1 Bakgrund och syfte

Klarspråksarbetet i Sverige har enligt Ehrenberg-Sundin kommit långt jämfört med andra länder. Man har länge arbetat med att förenkla myndigheternas språk och sedan 1976 har det funnits språkexperter på Regeringskansliet som har bedrivit klarspråksarbete, först endast för hur man skriver författningar, men sedan även för alla myndighetstexter och på alla departement. Hur lagar och författningar skrivs påverkar hur myndigheterna skriver sina texter (Ehrenberg-Sundin 2000:146 ff). Från det att den första klarspråksskriften kom 1967, *Språket i lagar och andra författningar*, har regeringens klarspråksgrupp gett ut handböcker för myndigheter i form av bland annat *Myndigheternas skrivregler* (2004) och *Svarta listan* (2004)⁶. Regeringens klarspråksarbete genomsyrar alltså alla myndighetsskrifter. Enligt Catharina Nyström, en svensk språk- och textforskare, har klarspråksarbetet med att rensa ut svårbegripliga och ålderdomliga ord i myndighetsspråket gått bra, men arbetet har varit mindre framgångsrikt i att bekämpa kanslispråket på meningsnivå. Hon hävdar att långa meningar försvårar läsbarheten och ökar risken för felkonstruktioner och tycker att det är beklagansvärt att ingen enighet råder om hur ett gott myndighetsspråk ska se ut och att alla inte inser att ett begripligt myndighetsspråk är viktigt och eftersträvansvärt (2002:26, 28).

Översättare bör också följa klarspråksrekommendationerna. Några hävdar dock att en del av klarspråksarbetet inte alltid kan tillämpas i alla myndighetstexter och EU-översättningar. Ekerot ställer upp en hypotes om att EU-översättningar, som är bundna till källtextens meningsbyggnad⁷, förutsätter ”en återgång till ett något äldre stilideal om de uppsatta målen för översättningsarbetet skall kunna uppnås: en smidig text, inte en knagglig översättningsprodukt” (Ekerot 2000:46). Enligt Ekerot går de grammatiska anvisningarna i bland annat *Myndigheternas skrivregler* ut på att uppnå klarhet och enkelhet i offentliga texter

⁶ Åren anger de senaste upplagorna för dessa publikationer. Publikationerna finns att ladda ned från Regeringens hemsida om klarspråk.

⁷ Detta gäller översättningar av juridiskt bindande dokument som, till skillnad från den text som jag har översatt, bland annat är bundna av den så kallade ”punktregeln” som innebär att en grafisk mening i en översättning ska motsvara en grafisk mening i källtexten.

genom att så långt som möjligt begränsa skriftspråket till konstruktioner från det vårdade talspråket. Meningars begriplighet ses alltså i grunden som en enkel fråga om vilka ord och fraser som används och inte hur den grammatiska strukturen i texterna ser ut (Ekerot 2000:53). Han kritiserar till exempel anvisningarna om ordformer, ordföljd och syntax i *Myndigheternas skrivregler* som utgår från ett allmänt krav på en förenklad meningsbyggnad, eftersom han anser att anvisningarna inte kan tillämpas när översättarna översätter texter med en meningsbyggnad liknande den i traditionellt juridiskt språk (Ekerot 2000:50). De nuvarande reglerna kan alltså inte tillämpas för EU-översättning, eftersom de i grunden syftar till att motarbeta de konstruktioner som enligt Ekerot är nödvändiga för att få ett lyckat resultat med entydiga syftningar, klart avgränsade satsled, klara fokuseringar och sammanhang. Han kritiserar även klarspråksrekommendationerna för att de saknar anvisningar för hur en rad centrala problemområden vid EU-översättning skall tacklas (Ekerot 2000:47). Ekerot hävdar att EU-översättning förutsätter att översättaren använder sig av ett större register av konstruktioner än det relativt lilla register av talspråksnära konstruktioner som bland annat *Myndigheternas skrivregler* rekommenderar. EU-texternas begriplighet beror nämligen inte på vilka konstruktioner som används, utan handlar snarare om översättarens förmåga att låta olika konstruktioner samspela (Ekerot 2000:55).

Målet med min översättning var att prestera en översättning med samma informerande och propagerande drag som källtexten, men att översättningen skulle bli en mer homogen myndighetstext på svenska. Min första översättningsversion ligger till grund för uppsatsens empiriska undersökning. Syftet med denna analys och undersökning är att se när moderna klarspråksregler respektive de äldre normerna kan tillämpas för att förbättra en översättning. Syftet är också att skapa en större medvetenhet kring den klarspråkspolitik som finns och hur den kan tillämpas praktiskt samt var denna politik kan skapa problem i en översättning av en myndighetstext mellan tyska och svenska. Frågeställningen för denna uppsats kan formuleras på följande sätt:

- När är klarspråksarbetets skrivregler tillämpbara och när är det motiverat att avvika från dessa regler när man översätter en tysk myndighetstext för en hemsida från tyska till svenska?

Min hypotes är att de klarspråkliga riktlinjerna ofta kan tillämpas, men att de äldre stilidealen är mest lämpliga att använda vid svårare syntaktiska konstruktioner i källspråket för att överföringen till målspråket ska bli så korrekt som möjligt samt klar och tydlig för läsaren.

3.2 Material och metod

De konstruktioner i källspråket som jag har valt att se närmare på är konstruktioner som är relevanta att analysera, då de ofta förekommer i tyska texter och då de kan vålla problem vid översättning från tyska till svenska. Det rör sig om framförställda attributiva satsförkortningar, pronominaladverb och relativpronomen.

Min metod är att å ena sidan se vilka strategier klarspråksreglerna i *Myndigheternas skrivregler* (2004)⁸ och artiklarna skrivna av Barbro Ehrenberg-Sundin⁹ förespråkar och å andra sidan se hur de äldre stilidealen i Wellanders *Riktig svenska* (1973) och artiklar skrivna av Lars-Johan Ekerot¹⁰ vill att dessa konstruktioner ska formuleras på svenska. Efter denna genomgång kommer jag att göra en kvantitativ undersökning av min först gjorda översättning för att undersöka hur jag översatt dessa konstruktioner. Därefter kommer jag att föra en diskussion om översättningsalternativen och den översättning jag gjort för att undersöka när rekommendationerna i *Myndigheternas skrivregler* är tillämpbara för att även kunna förbättra min egen översättning.

Det kan vara fruktbart att använda de två olika strategierna som Ehrenberg-Sundin och Ekerot representerar för att hitta fram till en bra översättning där strategierna kan komplettera varandra. Ekerot har studerat författningstexter och översättningar från Europaparlamentet och har därför bara tillämpat sin undersökning på särskilda EU-texter (Ekerot 1998:1). Jag vill dock motivera mitt val av att välja hans undersökningar till en del av studien med att dessa undersökningar även kan tillämpas på vanliga tyskspråkliga myndighetstexter, i detta fall en myndighetstext som handlar om EU och hänvisar till sådana EU-dokument och författningar som Ekerot har undersökt. Texten är utgiven av en myndighet, Österrikes utrikesdepartement, och vid översättningen har jag haft som mål att översätta texten på ett sätt som en svensk myndighet, till exempel Sveriges utrikesdepartement, skulle kunna tänkas skriva på för en svensk allmänhet.

⁸ Jag har valt att se närmare på kapitel fyra, ”Att välja ord och form”, i *Myndigheternas skrivregler*.

⁹ Ehrenberg-Sundin är kansliråd och språkexpert i Regeringskansliets klarspråksgrupp.

¹⁰ Ekerot är docent i nordiska språk vid Lunds universitet.

3.3 Klarspråk och äldre stilideal i översättning av tre olika grammatiska konstruktioner

Nedan går jag närmare in på vad som kännetecknar de tyska framförställda attributiva satsförkortningarna, pronominaladverben och relativpronomenen som jag ska undersöka i min kvantitativa undersökning. Hur dessa konstruktioner ska skrivas på svenska redovisas också utifrån de rekommendationer som står att finna i *Myndigheternas skrivregler* (2004) respektive Wellanders *Riktig svenska* (1973).

3.3.1 Framförställd attributiv satsförkortning

Attributiva satsförkortningar består av en participsats med ett presens particip (13) eller perfekt particip som huvud (14) eller av en verblös sats med ett adjektiv som huvud och de kan antingen stå framför eller sitt huvud. En attributiv satsförkortning motsvaras av en relativsats (Andersson et al. 2002:374). Attributiva satsförkortningar är mycket vanligare i tyskan än i svenskan och i de fall det inte finns någon motsvarighet på svenska måste man använda en fullständig relativsats, särskilt när det gäller starkt utvidgade attribut (15) och mindre starkt utvidgade attribut där participet har objekt (16) (Andersson et al. 2002:375)¹¹.

- (13) Das *fröhlich lachende* Mädchen kam mir → Den *glatt skrattande flickan* kom emot mig. entgegen.
- (14) Diese Angabe steht in *einem unmittelbar nach dem Ereignis geschriebenen* Brief. → Denna uppgift står i *ett brev skrivet direkt efter händelsen*.
- (15) Das Telefonieren im Auto ist zu einer *zwar viel beklagten, aber trotzdem immer mehr um sich greifenden* Unsitte geworden. → Att tala i telefon i bilen har blivit ett oskick *som det visserligen ofta klagas över, men som trots detta blir allt vanligare*.
- (16) Der *ihr entlaufene* Hund wurde gefunden. → Hunden *som sprungit bort för henne* återfanns.

¹¹ Andersson et al. definierar inte närmare vad de menar med ”starkt utvidgade attribut” respektive ”mindre starkt utvidgade attribut”. Min tolkning är att ett ”starkt utvidgat attribut” motsvarar en framförställd attributiv satsförkortning som innehåller mer än två satsdelar som till exempel (14) och (15).

Den enda rekommendationen som *Myndigheternas skrivregler* ger om attribut är att långa bestämmingar ska sättas efter och inte framför huvudordet, eftersom det ses som en onaturlig ordföljd (2004:34).

Ekerot nämner att bruket av framförställd attributiv satsförkortning har minskat i svenskan och att konstruktionen ofta ersätts av relativsatser med eller utan *som* (2000:57). Han försvarar dock bruket av attributiva satsförkortningar med att de ofta kan vara att föredra framför bisatser i mera komplexa meningar, eftersom meningens grundstruktur blir lättare att överblicka (Ekerot 2000:64). De många och långa satsleden i äldre skriftspråk och i till exempel EU-översättningar medför ett ökat behov av attributiva och andra satsförkortningar, eftersom satsförkortningar generellt är kortare och medför en tydligare avgränsning mot resten av meningen än bisatser (Ekerot 2000:67). De används alltså när det är omöjligt att få plats med alla attributiva bestämmingar efter huvudordet.

3.3.2 Pronominaladverb

Pronominaladverb används ibland i stället för preposition plus pronomen i tyskan. Pronominaladverben på *da(r)*- som till exempel *damit*, *dahinter*, *dazwischen*, *daran* och *darüber* motsvaras av personliga och demonstrativa pronomen, medan de på *wo(r)*- som till exempel *womit*, *wodurch*, *woran* och *worüber* motsvaras av relativa och interrogativa pronomen (Andersson et al. 2002:87). Huvudregeln är att pronominaladverben i tyskan kan ersätta preposition plus pronomen när pronomenet inte betecknar levande varelser, ord i neutrum (17) och abstrakta begrepp (18) (Andersson et al. 2002:87). Pronominaladverb uppträder som prepositionsobjekt (18), som adverbial (19), som attribut (20) och som så kallad platshållare (22) (Andersson et al. 2002:88)¹².

(17) Er zeigte <i>darauf</i> (<i>auf das Rathaus</i>).	→ Han pekade på <i>det</i> (<i>rådhuset</i>).
(18) <i>Woran</i> denkst du?	→ <i>Vad</i> tänker du på?
(19) <i>Womit</i> schreiben Sie?	→ <i>Vad</i> skriver ni <i>med</i> ?
(20) Ein Teil <i>davon</i> gehört dir.	→ En del <i>av den</i> tillhör dig.

¹² Exempel 17 – 21 är hämtade från Andersson et al. 2002:87 ff.

Det är också möjligt att bilda pronominaladverb i svenskan, men då används de i regel inte som ersättning för preposition plus pronomen utan som självständiga adverb som *därpå* 'sedan' (ty. *darauf*) och *därvid* 'då' (ty. *dabei*) (Andersson et al. 2002:87). *Duden Grammatik* beskriver pronominaladverbens funktion på ett något annorlunda sätt. Man kan nämligen bland annat skilja mellan bakåttvisande pronominaladverb (21) och framåttvisande pronominaladverb (av Andersson endast beskrivet som en platshållare, se exempel 22), där bakåttvisande pronominaladverb syftar tillbaka på ett subjekt, en substantivgrupp eller en hel sats och där framåttvisande pronominaladverb hänvisar till en bisats (som ofta inleds med *dass*) eller en infinitivgrupp (Drosdowski et al. 1995:366ff.)¹³.

- (21) Sie nahm das Geld an sich, *dabei* blickte → Hon tog pengarna *varvid* hon frågande tittade på sie ihn fragend an. honom.
- (22) Ich bin *davon* überzeugt, dass wir es → Jag är övertygad *om att* vi klarar det. schaffen.

Zifonun et al. kompletterar denna beskrivning med det som de kallar för komitativa perifera satsadverbialsatser, där pronominaladverb som t.ex. *wobei* betecknar en samtida händelse och där den bisats som pronominaladverbet inleder händer samtidigt eller är underordnad (Zifonun et al. 1997:2323ff.)¹⁴. Pronominaladverb som till exempel *dabei* och *wobei* verkar ha funktionen att kunna användas som textstrukturerande adverbial som kan uttrycka bland annat tid och omständighet. Ett exempel på en komitativ sats är följande med *wobei*:

- (23) „Nein, bitte nicht“, wehrte Bernie schnell ab, *wobei* er zugleich seine Rechte über das Glas hielt.

Enligt *Myndigheternas skrivregler* gör pronominaladverb ofta ett stelt intryck och bör ersättas med andra uttryck. Där föreslås att man bland annat kan byta ut adverbena med prepositionsfraser (24) och andra adverb (25) (*Myndigheternas skrivregler* 2004:31-32):

- (24) Som ett resultat *härav* uppdrog regeringen → Som ett resultat *av detta* uppdrog regeringen åt... åt...
- (25) och i Stockholm pågår *därtill* försök med... → I Stockholm pågår *dessutom* försök med...

Ekerot däremot försvarar ibland användningen av pronominaladverb. En viktig funktion hos pronominaladverbena har nämligen varit att möjliggöra en behändig entydig anaforisk referens i fall där anaforiska pronomen inte kan användas, till exempel på grund av blockerade

¹³ De tyska beteckningarna är "rückweisend"/"anaphorisch" respektive "vorausweisend"/"kataphorisch" (Drosdowski et al. 1995:366). Exempel (22) är hämtat från Drosdowski et al. 1995:366, min översättning.

¹⁴ Den tyska beteckningen är "weiterführender Nebensatz" (Zifonun et al. 1997:2328). Exempel 23 är hämtat från Zifonun et al. (1997:2323), min översättning.

kongruensregler. (Ekerot 2000:61). Därför kan omskrivningar med prepositionsfraser som *av det*, *av detta* och *av dem* (se exempel 24) inte användas i mer komplexa fraser som till exempel i (26):

- (26) Med beaktande av artiklarna 2-5, pågående forskning, informationsutbyte och övervakning samt resultaten *härav*, kostnaderna för och effektiviteten hos...

I exempel 26 kan vi se att *härav* refererar till både *artiklarna* (som står i bestämd form plural) och *forskning, informationsutbyte* och *övervakning* (obestämd form singularis i både utrum och neutrum). Pronominaladverb tycks alltså ha en viktig funktion i texter med mer sofistikerad referensbindning och större komplexitet än vanliga vardagstexter (Ekerot 2000:61). Wellander nämner att pronominaladverb används i kanslispråket både för tydlighetens och omväxlingens skull (Wellander 1973:43). Man ska visserligen vara försiktig när man använder sig av pronominaladverb, men man ska inte alls försöka att undvika dem, eftersom ”de är korta och bekväma och väl användbara till omväxling med motsvarande pronomen” (Wellander 1973:134).

3.3.3 Relativpronomen

Ett relativpronomen syftar tillbaka på korrelatet i en överordnad sats (27) eller inkorporeras med korrelatet i en sats (28) (Andersson et al. 2002:361 ff.). De tyska relativpronomenen *der*, *wer*, *was* och *welcher* uppträder som huvud i nominalfraser, men *welcher* används bland annat för att undvika anhopning av *der* (29) och som determinant till ett substantiv (30) (Andersson et al. 2002:49 – 50, 364)¹⁵:

(27)	Das ist <i>der Mann</i> , <i>den</i> ich meinte.
korrelat relativpronomen	→ Det är <i>mannen som</i> jag menade.
(28)	<i>Was</i> du mir gestern erzählt hast, kommt mir sonderbar vor.	→ <i>Det (som) du</i> berättade för mig igår tycker jag är underligt.
(29)	Die Studenten, <i>welche</i> die schriftliche Prüfung bestanden, werden zur mündlichen Abschlussprüfung zugelassen.	→ De studenter <i>som</i> har klarat skrivningen, får gå upp i det muntliga slutprovet.
(30)	Er sagte Guten Abend, <i>welchen</i> Gruß sie mit einem Nicken erwiderte.	→ Han sade God kväll, <i>vilket</i> hon besvarade med en nick.

¹⁵ Exempel (27) – (30) är hämtade från Andersson et al. (2002:361 ff.).

Relativpronomen kan skapa syftningsfel vid översättning mellan tyska och svenska, eftersom tyska relativpronomen alltid kongruerar med korrelatets genus och numerus. Det svenska relativpronomenet *som* är nämligen neutralt och säger inte något om korrelatets genus eller numerus. Relativpronomenet *vilket* ändrar sig dock efter korrelatets genus och numerus. Det är möjligt att utelämna relativpronomen i svenskan, men aldrig i tyskan (se exempel (28)) (Andersson et al. 2002:361 ff.).

När man kan välja mellan *som* och *vilken* (*vilket/vilka*) ska man enligt *Myndigheternas skrivregler* i första hand välja *som* ((31) – (32)) eller ibland *där* (33). *Vilket* (eller *något som*) kan dock användas när pronomenet syftar tillbaka på en hel sats, eller så kan en sådan mening delas upp och bli till två meningar (34). *Där* skrivs om relativpronomenet *vars* att det liksom *som* kan användas med syftning på flera personer eller företeelser (35) (*Myndigheternas skrivregler* 2004:28 -29):

- (31) Kommunstyrelser kan delas in i sektioner, *som* (~~*vilka*~~) motsvarar riksdagens utskott
- (32) Den hyresgäst *som* (~~till *vilken*~~) hyresrätten överlåtits *till*...
- (33) Avtal *där* (~~i *vilka*~~) avlöningsförmånerna bestäms...
- (34) Regeringen får fastställa en särskild grund → Regeringen får fastställa en särskild grund för beräkningen, *vilket* i praktiken har beräkningen. Detta har i praktiken förlängt förlängt beräkningsperioden. beräkningsperioden.
- (35) Det gäller främst sådana företag *vars* lagringsskyldighet upphör.

Anvisningarna i *Myndigheternas skrivregler* stämmer in på Ekerots iakttagelser om att bruket av genus- och numerusdifferentierade relativpronomen har minskat och att *vilken* ersätts alltmer av *som* samt att genitivformen *vars* numera även accepteras som pluralform istället för *vilkas* (Ekerot 2000:57). Ekerot hävdar dock att det genus- och numerusneutrala relativpronomenet *som* inte alltid ”räcker till” i mer komplexa nominalfraser, eftersom feltolkningar kan uppkomma om man inte använder *vilken/vilka* (36). Att använda sig av genitivpronomenet *vars* fungerar inte heller i mer komplexa nominalfraser (37) (Ekerot 2000:60):

- (36) Europaparlamentet anser att Europeiska unionen måste utveckla starka band till Ryssland *vilka* (~~*som*~~) sträcker sig bortom partnerskaps- och samarbetsavtalet...
- (37) Stats- och regeringscheferna, församlade i Europeiska rådet, *vilkas* (~~*vars*~~) regeringar undertecknat Fördraget om Europeiska unionen, som består av...

Det är således bara i enkelt byggda meningar som systemet av relativpronomen kan reduceras till grundformen *som* och genitivformen *vars* (Ekerot 2000:67). Wellander nämner att *som* är

att föredra när inget annat talar för användningen av *vilken*, men att *vilken* annars har företräde framför det oböjda *som* i satser där det måste finnas en klar syftning tillbaka på korrelatet eller för att förhindra missförstånd (Wellander 1973:129ff.).

3.4 Resultat av den empiriska undersökningen

Efter genomgången av de olika konstruktionerna i avsnitt 3.3 redovisas nu min kvantitativa undersökning för att visa vilka konstruktioner som finns i den tyska källtexten och hur jag har översatt dessa. Jag kommer att utgå ifrån min första översättningsversion. I avsnitt 3.5 kommer jag sedan att diskutera resultatet av min undersökning.

3.4.1 Framförställda attributiva satsförkortningar

I den tyska texten ingår 47 stycken framförställda attributiva satsförkortningar. Översättningsstrategierna i min första översättning har växlat. Över hälften av dessa, 27 stycken, har jag översatt med svenska relativsatser som inleds med *som*. I tio fall har jag behållit den attributiva satsförkortningen i den svenska översättningen och i tio fall har jag skrivit om meningen och gjort en mer fri översättning.

De tyska framförställda attributiva satsförkortningar som har översatts med svenska relativsatser är ofta mycket starkt utvidgade attribut som måste skrivas om på svenska (38 - 39).

- (38) Dem *im Dezember 2005 von den 25 Staats- und Regierungschefs beschlossenen Finanzrahmen 2007-2013* → Ramarna för unionens finanser 2007 – 2013, *som de 25 stats- och regeringscheferna beslutade om i december 2005 (...)*
(KT 17)
- (39) In dem *im November 2004 veröffentlichten Bericht dieser Gruppe wurde darauf hingewiesen, dass die Mitgliedstaaten es versäumt hätten, die zur Erreichung der ehrgeizigen Lissabon-Ziele notwendigen Reformen mit dem* I den rapport *som offentliggjordes* av denna kommission *november 2004* visade man på att medlemsländerna hade försummat att driva på reformerna med de insatser *som är nödvändiga för att de ambitiösa Lissabonmålen ska kunna uppnås.*

erforderlichen Nachdruck voranzutreiben.
(KT 524)

Hälften av de tyska framförställda attributiva satsförkortningarna har alltså översatts med konstruktioner som de nya klarspråksreglerna förespråkar, vilket fungerar bra.

I de fall där jag har behållit den framförställda attributiva satsförkortningen även på svenska, handlar det dels om satser med så många bestämmingar att alla inte kan få plats efter huvudordet (40 - 41), dels om framförställda attribut som fortfarande används ganska ofta i svenskan och som inte är starkt utvidgade attribut, alltså framförställda attribut med maximalt två satsdelar (42 - 43).

- (40) Diese Integrierten Leitlinien wurden von den Mitgliedstaaten anhand des *von der Kommission vorgeschlagenen* Zeitplans bis zum Herbst 2005 in nationale Reformprogramme umgesetzt, die den spezifischen Gegebenheiten der Mitgliedstaaten entsprechen. (KT 556) → Dessa integrerade riktlinjer implementerades i nationella reformprogram av medlemsländerna med hjälp av en *av kommissionen föreslagen* tidsplan fram till hösten 2005 som motsvarar de särskilda förhållanden i varje medlemsland.
- (41) Dazu zählen die Gemeinsame Außen- und Sicherheitspolitik (GASP) samt der *in sie integrierten* Sicherheits- und Verteidigungspolitik, die Entwicklungszusammenarbeit, sowie die Handelsbeziehungen mit Staaten außerhalb der Union. (KT 771) → Hit hör den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) och den *i denna politik integrerade* säkerhets- och försvarspolitiken, utvecklingssamarbetet samt handelsförbindelser med länder utanför unionen.
- (42) Besonders bei der Umsetzung des *oben erwähnten* Afrikaschwerpunktes werden die EU-Staaten die Bereitschaft zur Umsetzung ihrer Zusagen zur besseren Zusammenarbeit untereinander unter Beweis stellen können. (KT 2046) → Särskilt i arbetet med att genomföra de *ovan nämnda* huvudfrågorna som rör Afrika måste EU-länderna visa att de kan förverkliga de utlovade löftena genom att förbättra samarbetet med varandra.
- (43) Die Vertretung gegenüber Drittstaaten (Nicht-EU-Mitgliedstaaten) im Rahmen der Gemeinsamen Außen- und Sicherheitspolitik (GASP) erfolgt vielfach im *so genannten* Troika-Format. (KT 237) → Representationen gentemot tredje land (länder som inte är medlemmar i EU) inom ramarna för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) äger ofta rum i den *så kallade* trojkan.

Dessa översättningar följer inte de rekommendationer som *Myndigheternas skrivregler* ger, utan är istället förenliga med Wellanders och Ekerots tankar om att framförställda attributa satsförkortningar ibland även måste användas på svenska.

De mer fria översättningarna av de attributiva satsförkortningarna har ofta blivit sammansatta substantiv eller adjektiv (44) eller så har *som* och verbet utelämnats helt (45) eller relativsatsen skrivits om (46).

- (44) Große und *für die Europäische Union* wichtige Themen kommen auf unsere → Som ordförande för rådet har vi fått stora och viktiga EU-frågor på vårt bord.

Ratspräsidentschaft zu. (KT 15)

- (45) Aufgrund des Querschnittscharakters des Themas wird Österreich die Behandlung in einer speziellen Ratsarbeitsgruppe, der *so genannten* „Gruppe der Freunde der Präsidentschaft“ vornehmen. (KT 697) → På grund av frågans tvärvetenskapliga karaktär kommer Österrike att behandla frågan i en särskild arbetsgrupp i rådet, Ordförandeskapets vänner.
- (46) Dafür wird das Mandat der *in Wien ansässigen* Europäischen Beobachtungsstelle gegen Rassismus und Fremdenfeindlichkeit erweitert. (KT 1884) → Det mandat som Europeiskt centrum för övervakning av rasism och främlingsfientlighet (EUMC) *i Wien* har fått kommer därför att ötkas.

3.4.2 Pronominaladverb

Undersökningen av pronominaladverben i den tyska texten visar på skillnader i bruket av pronominaladverb på tyska och på svenska. Sammanlagt förekommer 79 stycken tyska pronominaladverb. Pronominaladverb som börjar med *da(r)*- dominerar texten (sammanlagt 73 stycken) och de vanligast förekommande är i tur och ordning *dabei*, *dazu*, *dafür* och *damit*. Det förekommer sju stycken pronominaladverb som börjar med *wo-*, där *wobei* förekommer flest gånger. Pronominaladverb med *hier-* förekommer inte någonstans i texten.

Det är intressant att se närmare på hur fördelningen mellan pronominaladverben ser ut och hur de har översatts till svenska. Nedan i tabell 1 finns det också en översikt över när dessa pronominaladverb har översatts till svenska pronominaladverb:

Tyskt pronominaladverb	Antal (79)	Svenskt pronominaladverb	Antal (10)
dabei	24	härigenom	1
dazu	11		
dafür	7	därför	1
damit	7	därmed	4
daraus	4		
darum	4		
daran	3		
darin	5		
darüber	3	därutöver	1
davon	2		
dadurch	1		
danach	1	därefter	1
darunter	1	häribland	1
dazwischen	1	däremellan	1
wobei	6		
womit	1		

Sammanlagt förekommer svenska pronominaladverb tio gånger i min första översättningsversion. *Dabei* översätts en gång med *härigenom*, *dafür* en gång med *därför* och *darüber* en gång med *därutöver*. Drygt hälften av förekomsterna av pronominaladverbet *damit* översätts dock med *därmed* i den svenska översättningen. Dessutom översätts *danach* (47) med *därefter*, *darunter* (48) med *häribland* och *dazwischen* (49) med *däremellan*.

(47)	Auf Österreich folgen Finnland ab 1.7.2006, <i>danach</i> Deutschland, Portugal, und (...) Slowenien (KT 141)	→ Österrike efterträds av Finland från och med den 1 juli 2006 och <i>därefter</i> av Tyskland, Portugal och (...) Slovenien
(48)	Die EU hat mit zahlreichen Drittstaaten, <i>darunter</i> Südafrika und 78 Partnern (...) (KT 1950)	→ EU har utarbetat nya handels- och utvecklingsstrategier med många tredje länder, <i>häribland</i> Sydafrika och 78 partner (...)
(49)	<i>Dazwischen</i> liegen intensive Beratungen sowohl im Rat als auch im Europäischen Parlament (...) (KT 2584)	→ <i>Däremellan</i> pågår intensiva förhandlingar i såväl rådet som i Europaparlamentet (...)

För att få en överblick över hur pronominaladverb har översatts till svenska i min första översättningsversion, går jag nu igenom de olika pronominaladverben och visar med exempel hur de har översatts.

Dabei har ofta översatts med *då* (50) och *här* (51), något som stämmer överens med klarspråksrekommendationerna och det finns bara ett exempel på en översättning med en svensk framförställd attributiv satsförkortning (52). I några fall har de omformulerats helt, till exempel med *i detta sammanhang* (53) eller *på så sätt* (54), vilket troligtvis beror på att *dabei* har en funktion att visa tillbaka på hela satser och situationer (se avsnitt 3.3.2 ovan).

(50)	Er wird <i>dabei</i> vom Hohen Vertreter für die Gemeinsame Außen- und Sicherheitspolitik unterstützt. (KT 233)	→ Ordföranden stöds <i>då</i> av den höge representanten för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.
(51)	<i>Dabei</i> steht die Frage einer Eingliederung des Europäischen Entwicklungsfonds in den Gemeinschaftshaushalt zur Lösung an. (KT 2029)	→ <i>Här</i> måste man lösa frågan om huruvida Europeiska utvecklingsfonden ska inlemmas i gemenskapernas budget.
(52)	<i>Dabei</i> wird der EU-Dialog (...) verbreitert und vertieft (KT 1353)	→ EU får <i>härigenom</i> en bredare och djupare dialog
(53)	Ein zentrales Anliegen ist <i>dabei</i> die verbesserte Integration von Menschenrechtsfragen in sämtliche Bereiche der EU Außenpolitik. (KT 1769)	→ <i>I detta sammanhang</i> kommer en huvudfråga vara att integrera mänskliga rättigheter bättre i samtliga frågor inom EU:s utrikespolitik.
(54)	<i>Dabei</i> soll dafür gesorgt werden, dass die Gerichte europaweit bei Fällen mit grenzüberschreitendem Bezug, in denen die Parteien in einem vertraglichen	→ <i>På så sätt</i> ska man se till att alla Europas domstolar tillämpar samma materiella rätt i gränsöverskridande tvister där parterna har ingått avtal med varandra.

Verhältnis stehen, dasselbe Sachrecht angewendet wird. (KT 2788)

Dazu översätts aldrig med ett svenskt pronominaladverb utan skrivs för det mesta om med *hit* (55), men även *här* (56), *dessutom* (57) eller *om/för detta* (58) förekommer.

(55) <i>Dazu</i> zählen z. B. Verhandlungen über die Erweiterung der Union, die mehrjährige Finanzplanung sowie institutionelle und administrative Fragen. (KT 755)	→ <i>Hit</i> hör t. ex. förhandlingar om unionens utvidgning, den fleråriga finansplanen samt institutionella och administrativa frågor
(56) <i>Dazu</i> gehören insbesondere die Sicherung der langfristigen Tragfähigkeit der öffentlichen Finanzen (...)
(KT 2307)	→ En viktig fråga är <i>här</i> att säkra en hållbar förvaltningsekonomi på längre sikt (...)
(57) <i>Dazu</i> müssen Konferenzräumlichkeiten reserviert, Hotels freigehalten, Verpflegung bereitgestellt und Teilnehmertransporte organisiert werden.
(KT 277)	→ <i>Dessutom</i> måste man reservera konferenslokaler, boka hotell, ordna med mat och organisera transporter för deltagarna.
(58) <i>Dazu</i> werden wir intensiv mit dem Europäischen Parlament zusammenarbeiten. (KT 77)	→ Tillsammans med Europaparlamentet kommer vi att arbeta intensivt <i>för detta</i> .

Dafür översätts en gång med *därför* (59), men skrivs annars om med formuleringar som *till att* eller *för att* (60).

(59) <i>Dafür</i> wird das Mandat der in Wien ansässigen Europäischen Beobachtungsstelle gegen Rassismus und Fremdenfeindlichkeit erweitert.
(KT 1884)	→ Det mandat som Europeiskt centrum för övervakning av rasism och främlingsfientlighet (EUMC) i Wien har fått kommer <i>därför</i> att utökas.
(60) Österreich wird sich auch <i>dafür</i> einsetzen, dass das Personal von EU-Missionen in Krisensituationen vermehrt zu Kinderrechtsfragen geschult wird.
(KT 1839)	→ Österrike kommer även att gå in <i>för att</i> personalen i EU-uppdragen får en bättre utbildning i frågor som rör barns rättigheter i krissituationer.

Damit däremot översätts fyra gånger med *därmed* (61), vilket troligtvis har med detta pronominaladverbs funktion att göra. Det verkar uttrycka någon form av orsak och hänvisar tillbaka till en tidigare sats. En gång översätts pronominaladverbet med en relativsats som inleds med *som* (62), en gång med *här* (63) och en gång med *så att* (64).

(61) <i>Damit</i> ist sichergestellt, dass neben der Europäischen Zentralbank auch die Teilnehmerstaaten an der gemeinsamen Währung zur Stabilität und Glaubwürdigkeit des Euro beitragen.
(KT 2271)	→ Både Europeiska centralbanken och medlemsländerna bidrar <i>därmed</i> till att den gemensamma valutan Euro blir stabil och trovärdig.

- (62) Österreich setzt in den Bereichen Justiz und Inneres sowie dem *damit* in Zusammenhang stehenden Bereich Außenbeziehungen folgende Schwerpunkte: (KT 2699) → Österrike gör följande prioriteringar på områdena rättsliga och inrikes frågor och yttre förbindelser som är förknippade med dessa områden:
- (63) *Damit* im Zusammenhang steht auch die Einigung über eine entwicklungspolitische Erklärung der EU, mit deren Umsetzung unter österr. Präsidentschaft begonnen werden muesste. (KT 2036) → Här måste man även komma med en gemensam deklaration om EU:s utvecklingspolitik som Österrike ska börja implementera.
- (64) Ziel dieser Diskussion ist die Entwicklung konkreter Politikschlussfolgerungen, *damit* die Globalisierung für alle beteiligten Partner zu einem nachhaltigen Erfolg wird. (KT 2193) → Målet för denna diskussion är att komma fram till konkreta politiska slutsatser, *så att* globaliseringen får ett hållbart resultat för alla medverkande parter.

Darauf översätts med konstruktioner med till exempel prepositionerna *på* och *för* (65 - 66) och en gång med en formulering med *utifrån* (67).

- (65) In dem im November 2004 veröffentlichten Bericht dieser Gruppe wurde *darauf* hingewiesen, dass (...) (KT 524) → I den rapport som offentliggjordes av denna kommission november 2004 visade man *på* att (...)
- (66) Die Anstrengungen der österreichischen Präsidentschaft werden sich *darauf* richten, notwendige Koordinationsstrukturen zu etablieren (...) (KT 2422) → Under sitt ordförandeskap kommer Österrike att anstränga sig *för* att uppmärksamma arbetet med att etablera nödvändiga samarbetsstrukturer (...)
- (67) *Darauf* aufbauend müssen die Rechtsgrundlagen der EU Außenhilfe für die kommenden Jahre spätestens bis Ende 2006 ausverhandelt und beschlossen werden. (KT 2032) → *Utifrån* denna fråga måste man senast i slutet av år 2006 dessutom ha kommit fram till och beslutat om den lagstiftning som ska gälla för EU:s framtida utlandsbistånd.

Darum översätts en gång med *därför* (68) och de andra gångerna med prepositionen *om* (69).

- (68) Im Rahmen der Umsetzung des Streitkräfteziels 2010 wird sich der österreichische Vorsitz *darum* bemühen, einen Katalog („Force Catalogue“) der militärischen Kapazitäten fertigzustellen (KT 1531) → I implementeringen av det militära kapacitetsmålet för 2010 kommer Österrike att som ordförande *därför* att göra allt för att iordningställa en katalog (”Force Catalogue”)
- (69) Konkret geht es *darum*, im Ernstfall den Informationsaustausch zwischen den nationalen Krisenzentren zu verstärken (KT 1429) → Konkret handlar det *om* att i nödsituationer få ett bättre informationsutbyte mellan de nationella kriscentrena

Daran och *darin* skrivs ofta om på olika sätt, bland annat med prepositionen *till* (70) som hänvisar till något bakåt eller framåt i satsen och en gång översätts *darin* med *där* (71).

- (70) Im Anschluss *darán* steht am 8./9. April ein Treffen mit den Finanzministern der ASEAN-Staaten (...) auf dem Programm. (KT 2152) → I anslutning *till mötet* står även ett möte med finansministrarna från ASEAN-länderna (...) på programmet.
- (71) Die *darin* aufgelisteten militärischen Mittel und Fähigkeiten (KT 1516) → De militära medel och färdigheter som finns listade *där*

Darüber uppträder bara i tyska meningar med *darüber hinaus* och översätts en gång med *därutöver*(72) och annars med *dessutom* (73).

- (72) *Darüber hinaus* stellt der Rat Allgemeine Angelegenheiten sicher, dass die Arbeiten in den anderen Ratsformationen insgesamt für die EU kohärent sind. (KT 759) → *Därutöver* ser rådet Allmänna frågor till att arbetet i andra rådskonstellationer och i EU är samstämt.
- (73) *Darüber hinaus* wird Österreich auf Anlass -und Einzelfälle maßgeschneiderte Initiativen im Namen der EU setzen, zum Beispiel, um gefährdete Menschenrechtsverteidiger, insbesondere Frauen, zu schützen oder drohende Hinrichtungen abzuwenden. (KT 1828) → Österrike kommer *dessutom* att på förekommen anledning och i enskilda fall skraddarsy EU-insatser för att till exempel skydda hotade människorättsaktivister, särskilt kvinnor eller att förhindra avrättningar.

Davon skrivs om med prepositionen *av* (74).

- (74) *Davon* sind zwölf Mitgliedstaaten (...) bereits Teilnehmer an der gemeinsamen Währung. (KT 2235) → Tolv *av dessa* medlemsländer (...) har redan infört den gemensamma valutan.

Dadurch översätts med *på så sätt* (75).

- (75) *Dadurch* käme es zu einem leichteren und schnelleren Informationsaustausch zwischen den Mitgliedstaaten im Wege der elektronischen Kommunikation. (KT 2852) → *På så sätt* kan man få ett enklare och snabbare informationsutbyte mellan medlemsländerna på elektronisk väg.

3.4.3 Relativpronomen

I texten förekommer 87 relativpronomen. Relativpronomenet *der* dominerar och förekommer sammanlagt 82 gånger. Relativpronomenet *wer* förekommer inte alls i källtexten.

Den stora gruppen relativpronomen med *der* och dess olika former i genus och kasus har jag översatt på olika sätt till svenska. De relativpronomen som står i nominativ singularis eller nominativ pluralis (sammanlagt 55 stycken) översätts ganska enhetligt och oftast med en

relativsats som börjar med *som*. Det förekommer 49 översättningar med en relativsats inledd av det svenska neutrala relativpronomenet *som* i meningar med ett tyskt relativpronomen i nominativ. Exemplena nedan visar på hur relativpronomen som syftar till maskulinum (76), femininum (77), neutrum (78) singularis samt pluralis i nominativ (79) översätts med *som* i texten:

(76)	Der Vorsitz wird bei diesen Aufgaben gegebenenfalls von dem Mitgliedstaat, <i>der</i> den nachfolgenden Vorsitz wahrnimmt, unterstützt. (KT 248)	→	Ordföranden får i vissa fall stöd i detta arbete av det medlemsland <i>som</i> tar över ordförandeskapet.
(77)	Im Dezember 2005 legte die Kommission dazu eine Mitteilung vor, <i>die</i> den bisherigen Überprüfungsprozess zusammenfasst und Grundzüge für die künftige Ausrichtung der Strategie enthält. (KT 633)	→	December 2005 kom kommissionen med ett meddelande om detta <i>som</i> sammanfattar den granskning som hittills har gjorts och som innehåller allmänna riktlinjer för hur strategin ska utformas i framtiden.
(78)	Ein Projekt, <i>das</i> in mittelfristiger Sicht daher verwirklicht werden könnte, betrifft die Schaffung einer einheitlichen Bemessungsgrundlage bei der Körperschaftsteuer. (KT 2453)	→	Ett projekt <i>som</i> på medellång sikt därför skulle kunna förverkligas handlar om att skapa en enhetlig beräkningsgrund för företagsbeskattning.
(79)	Hier befasst sich der Rat mit Vorhaben, <i>die</i> mehr als einen Politikbereich der Union betreffen. (KT 751)	→	Här arbetar rådet med projekt <i>som</i> berör mer än ett politikområde i unionen.

De få relativpronomen i nominativ som inte översätts med *som* har skrivits om till satser som inte är relativsatser (80 - 81):

(80)	Es handelt sich dabei freilich nicht um Ansätze zu einer „EU-Armee“, sondern um Mittel und Fähigkeiten der Streitkräfte der Mitgliedstaaten, <i>die</i> diese für eine ESVP-Operation zur Verfügung stellen können. (KT 1523)	→	Det handlar emellertid inte om att försöka skapa en "EU-armé", utan om att medlemsländernas militära styrkor kan ställa sina medel och färdigheter till ESFP-operationers förfogande.
(81)	Letztere betreffen hingegen Ausgaben, <i>die</i> sich nicht zwingend aus dem Vertrag oder aus einem aufgrund des Vertrages erlassenen Rechtsakt ergeben (KT 2601)	→	De icke-obligatoriska utgifterna är inte framtvängande av fördraget eller av en rättsakt som har utfärdats på grund av fördraget

Översättningarna skiljer sig dock åt vad det gäller översättningarna när det tyska relativpronomenet syftar tillbaka på något som står i dativ och genitiv. I några av de fall där bruket skiljer sig åt vid översättning av relativpronomen som syftar på något som står i dativ singularis, verkar detta ha att göra med vilken preposition som styr pronomenet. *In dem* översätts fem utav sex gånger med *där* (82) och en gång med *som* (83), medan *zu dem* (84) alltid översätts med *som* (sammanlagt två gånger).

- (82) Er bereitet auch den Europäischen Rat vor, *in dem* die Staats- und Regierungschefs tagen. (KT 763) → Rådet förbereder även arbetet i det Europeiska rådet *där* stats- och regeringscheferna träffas.
- (83) Im Oktober 2005 hat der norwegische Botschafter Kai Eide als Sondergesandter des VN-Generalsekretärs einen Bericht vorgelegt, *in dem* die Aufnahme von Gesprächen über den künftigen Status des Kosovo empfohlen wird. (KT 974) → Oktober 2005 lade den norske ambassadören Kai Eide som särskild representant av FN:s generalsekreterare fram en rapport *som* föreslår att man ska påbörja samtal om Kosovos framtida status.
- (84) (...) jenen Staat (...), dessen Staatsangehörigkeit der Verurteilte besitzt, in dem er seinen ständigen rechtmäßigen Aufenthalt hat oder *zu dem* er sonstige enge Verbindungen unterhält. (KT 2827) → (...) den stat där de är medborgare, är stadigvarande bosatta eller *som* de har en annan anknytning till.

Relativpronomenet *denen* som är pluralisformen i dativ förekommer nio gånger i texten och fem gånger översätts pronomenet med *som* (85) och fyra gånger med *där* (86):

- (85) Im Folgenden werden nicht alle anhängigen Rechtsinstrumente, sondern nur jene Bereiche angeführt, *denen* für Österreich besondere Priorität einräumt. (KT 2753) → Nedan nämns inte alla de rättsinstrument som används, utan bara de områden *som* Österrike särskilt prioriterar.
- (86) Dabei soll dafür gesorgt werden, dass die Gerichte europaweit bei Fällen mit grenzüberschreitendem Bezug, in *denen* die Parteien in einem vertraglichen Verhältnis stehen, dasselbe Sachrecht angewendet wird. (KT 2788) → På så sätt ska man se till att alla Europas domstolar tillämpar samma materiella rätt i gränsöverskridande tvister *där* parterna har ingått avtal med varandra.

Relativpronomenet *dessen* som står i neutrum och maskulinum singularis förekommer fyra gånger och översätts två gånger med *vars* (87) och en gång med *där* (88) respektive *vilket* (89).

- (87) Sie bildet gemeinsam mit den Zentralbanken der Teilnehmerstaaten das Europäische System der Zentralbanken, *dessen* vorrangige Aufgabe darin besteht, für stabile Preise in Europa zu sorgen. (KT 2247) → ECB bildar tillsammans med medlemsländernas centralbanker det Europeiska centralbanksystemet (ECBS), *vars* främsta uppgift är att se till att priserna håller sig stabila i Europa.
- (88) Österreich hat gemeinsam mit Schweden und Finnland den Entwurf für diesen Rahmenbeschluss eingebracht; dieser sieht entsprechend dem Grundsatz der gegenseitigen Anerkennung die grundsätzliche Verpflichtung zur Fortsetzung des Vollzugs einer Freiheitsstrafe oder mit Freiheitsentzug → Det utgår från principen om att varje medlemsland är skyldigt att garantera att ett frihetsstraff eller frihetsberövande åtgärder verkställs som ett land har dömt och att dömda personer överförs till den stat *där* de är medborgare, är stadigvarande bosatta eller som de har en annan relation till.

verbundenen Maßnahme der Sicherung, die im Urteilsstaat verhängt wurde, durch jenen Staat vor, *dessen* Staatsangehörigkeit der Verurteilte besitzt, in dem er seinen ständigen rechtmäßigen Aufenthalt hat oder zu dem er sonstige enge Verbindungen unterhält. (KT 2817)

- (89) Die Außenminister der EU-Mitgliedstaaten treffen sich regelmäßig (in der Regel ein Mal pro Monat) im Rat Allgemeine Angelegenheiten und Außenbeziehungen, in *dessen* Rahmen die EU-Politik in Schlüsselfragen der Außenpolitik festgelegt wird. (KT 870) → EU-medlemsländernas utrikesministrar träffas regelbundet (normalt en gång per månad) i rådet Allmänna frågor och yttre förbindelser, inom *vilket* man beslutar om EU:s policy i utrikespolitiska nyckelfrågor.

Översättningarna av *deren* som är femininum- och pluralisformen i genitiv varierar i den svenska översättningen och både *deras* (90) och omskrivningar (91) förekommer:

- (90) Dazu zählt der wöchentlich tagende Ausschuss der Ständigen Vertreter, der sich aus den Botschaftern der Mitgliedstaaten bei der Europäischen Union („ASTV II“) beziehungsweise aus *deren* Stellvertretern („ASTV I“) zusammensetzt, sowie in rund 200 regelmäßig tagenden Ausschüssen und Arbeitsgruppen. (KT 178) → Hit räknas De ständiga representanternas kommitté som träffas en gång i veckan och som utgörs av medlemsländernas EU-ambassadörer (COREPER II) respektive *deras* ställföreträdare (COREPER I) samt ungefär 200 utskott och arbetsgrupper som träffas regelbundet.
- (91) Seit dem Inkrafttreten des Vertrags von Maastricht am 1. November 1993 kann die EU als solche im Rahmen der GASP auf der internationalen Bühne auftreten und ihren Standpunkt zu bewaffneten Konflikten, zu Menschenrechtsfragen oder anderen Themen im Zusammenhang mit den Grundprinzipien und gemeinsamen Werten, die der EU zugrunde liegen und zu *deren* Verteidigung sie sich verpflichtet hat, zum Ausdruck bringen. (KT 834) → Sedan Maastrichtfördraget trädde i kraft den 1 november 1993 kan EU uppträda som en aktör på den internationella arenan inom ramen för GUSP och ge uttryck för sina ståndpunkter i väpnade konflikter, i frågor om mänskliga rättigheter eller andra frågor som rör de grundläggande rättigheter och gemensamma värden som ligger till grund för EU och *som* unionen satt som sin uppgift att försvara.

Relativpronomenet *was* förekommer endast en gång i texten och då som ett inkorporerat relativpronomen (92):

- (92) Was ist die Präsidentschaft? (KT 126) → Vad innebär ordförandeskapet?

Relativpronomenet *welcher* förekommer fyra gånger och översätts två gånger med en relativsats med *som* (93) eller med *vilket* (94) eller *vilka* (95).

- (93) Durch die vom Europäischen Rat von Göteborg im Juni 2001 beschlossene EU Nachhaltigkeitsstrategie soll eine Entwicklung eingeleitet werden, *mit* → Med hjälp av EU:s strategi för hållbar utveckling som Europeiska rådet beslutade om i Göteborg i juni 2001, ska en utveckling påbörjas *som kan ge* ekonomisk tillväxt (...).

welcher Wirtschaftswachstum (...) erreicht werden können. (KT 605)

- (94) Geplant ist, dass besser vorhersehbar ist, *welches* Recht im Einzelfall anzuwenden ist (KT 2806) → Man vill på förhand kunna avgöra *vilket* lands lag som ska tillämpas i en tvist
- (95) Aufbauend auf diesem Katalog wird ermittelt werden, in *welchen* Bereichen diese Beiträge noch ergänzt werden müssen. (KT 1539) → Utifrån denna katalog kommer man att få fram på *vilka* områden man måste komplettera dessa bidrag.

3.5 Diskussion av resultatet

I min empiriska undersökning har jag kunnat konstatera att jag växlar i mitt sätt att översätta de tre undersökta konstruktionerna och att jag ibland har tillämpat rekommendationerna från *Myndigheternas skrivregler* och ibland skrivit enligt Wellandertraditionen. Det verkar dock finnas ett mönster för hur jag har översatt konstruktionerna till svenska.

Generellt sett trodde jag att de attributiva satsförkortningarna skulle vara fler än de i verkligheten visade sig vara i den tyska texten. Det kan eventuellt stödja mitt antagande att texten är relativt enkelt skriven för att vara en tyskspråkig myndighetstext. Min empiriska undersökning ger belägg för att Ekerots tes om att svårare texter kräver andra redskap än de som ges i *Myndigheternas skrivregler* även gäller för enklare myndighetstexter. Ibland måste man använda framförställda attributiva satsförkortningar även på svenska för att texten inte ska bli för komplex och svårförstådd med för många relativsatser. Vissa fasta konstruktioner som exempelvis *som ovan* känns naturliga att sätta framför. När de attributiva satsförkortningarna inte är så starkt utvidgade synes det vara normalt att de även blir framförställda på svenska. Oftast underlättar det att skriva om dem till relativsatser på svenska, men när meningarna blir för högertunga måste relativsatserna bli framförställda attributiva satsförkortningar.

Att pronominaladverb med *hier-* (som t.ex. *hierbei*, *hiermit*, *hierzu*) inte förekommer i texten var förvånande med tanke på att källtexten är en myndighetstext. Jag hade förväntat mig fler sådana pronominaladverb, men det visar kanske återigen att texten jag analyserat delvis har ett enklare språk än andra tyskspråkiga myndighetstexter. Översättningarna av tyska pronominaladverb skiljer sig mycket från varandra, vilket troligtvis har med

pronomenets funktion på tyska att göra. För det mesta följer översättningen klarspråksreglernas rekommendationer om att skriva om pronominaladverben till adverb och de svenska pronominaladverb som förekommer i den första översättningsversionen känns relevanta att ha med, eftersom innebörden inte blir den samma om man hade använt adverb. Pronominaladverben tycks vara uppdelade i två grupper. När pronominaladverben ingår i ett prepositionsobjekt fungerar rekommendationerna i *Myndigheternas skrivregler* bra. Det är oftast inget problem att översätta *daran* med *på den* eller *på detta*, eftersom pronominaladverbet syftar tillbaka på ett tydligt objekt som motsvarar ett prepositionsobjekt på svenska. När pronominaladverben däremot syftar på en hel substantivgrupp eller en hel sats (exempelvis sådana satser som Zifonun kallar för komitativa perifera satsadverbialsatser) kan de översättas med svenska pronominaladverb.

Relativpronomen översätts mycket enhetligt när de står i nominativ och då nästan alltid med en relativsats med *som* på svenska. Detta beror troligtvis på att det neutrala svenska *som* kan användas här, eftersom det står nära det som det hänvisar tillbaka till och eftersom det blir tydligt vad *som* syftar på. Det neutrala relativpronomenet *som* skapar alltså bara en entydig anaforisk referens när det kommer efter det ord det syftar på. I tyskan kan man tack vare genus och kaus se vilket substantiv eller vilken sats relativpronomenet syftar på. När tyskan därför använder sig av relativpronomen i dativ och genitiv måste man i den svenska översättningen ibland använda sådana former som klarspråksreglerna gärna vill undvika som exempelvis *vilket* och *vilka*. Utan dem kan man inte få en entydig anaforisk referens och det neutrala *som* fungerar inte alltid här i en översättning, eftersom syftningsfel då kan uppkomma. Jag tycker mig kunna bevisa att när det gäller relativpronomen som står i dativ och genitiv på tyska, så måste de ofta översättas med *vars*, *vilken* och *vilka* på svenska för att göra syftningen helt entydig och klar. Här är det alltså motiverat att avvika från rekommendationerna i *Myndigheternas skrivregler*. Pronominaladverben och relativpronomen verkar följa samma mönster. Det är bara vid entydig anaforisk referens som *Myndigheternas skrivregler* kan tillämpas. I andra fall får Wellanders traditionella språkanvisningar gälla.

Den översättningsversion som ligger till grund för min empiriska undersökning har ändrats flera gånger och är inte den samma som den slutgiltiga versionen i uppsatsens översättningsdel. Den första versionen får ses som ett arbetsdokument och inte som en färdig översättning och den får illustrera hur jag spontant har översatt texten från tyska till svenska. Den slutgiltiga översättningen har bearbetats en hel del. I översättningsversionen som ligger till grund för min empiriska undersökning har jag gjort många ändringar innan den slutgiltiga översättningen har blivit klar. I den första versionen skrev jag först om alla tyska *werden-*

passiv till aktiva satser med *man*, vilket jag senare ändrade tillbaka till *bliva*- eller s-passiv i slutversionen. Några neutrala *som* har i slutversionen även blivit till *vilket* och jag har exempelvis ändrat i den slutgiltiga översättningsversionen och omvandlat ett *in denen* tillbaka från *där* till *i vilka* (KT 348). Relativsatser med *som* har ibland blivit framförställda attributiva satsförkortningar och verb har transformerats om till substantiv igen. Undersökningens empiriska resultat hade troligen sett annorlunda ut om undersökningen hade gjorts utifrån min slutgiltiga version, men trots det vill jag ändå hävda att huvuddragen skulle ha varit de samma. Jag kan dock konstatera att jag under bearbetningen av min första översättningsversion har återgått från de mer moderna klarspråksreglerna till de nygamla Wellanderdygderna, eftersom jag har behövt avvika från klarspråksreglerna för att få en så klar och tydlig text som möjligt.

Syftet med denna analys och undersökning var att se när klarspråksarbetets respektive de äldre normerna kan tillämpas vid översättning av en tysk myndighetstext till svenska och hur framförställda attributiva satsförkortningar, pronominaladverb och relativpronomen kan översättas. Syftet var också att förbättra min översättning utifrån min empiriska analys för att skapa en större medvetenhet kring den klarspråkspolitik som finns idag och hur den kan tillämpas praktiskt samt var denna politik kan skapa problem i en översättning av en myndighetstext mellan tyska och svenska.

Jag tycker att jag genom denna undersökning har ökat medvetenheten om framförställda attributiva satsförkortningar, pronominaladverb och relativpronomen. De resultat jag har fått fram tycker jag kan stärka min hypotes om att de klarspråkliga riktlinjerna ofta kan tillämpas, men att de äldre stilidealen är mest lämpliga att använda vid svårare syntaktiska konstruktioner i källspråket för att överföringen till målspråket ska bli så korrekt som möjligt samt klar och tydlig för läsaren. Jag vill hävda att klarspråksreglerna gör språket mer likriktat och mindre varierat, vilket gör att man inte kan uttrycka sig lika bra och detaljerat. Om jag bara hade tillämpat klarspråksreglerna i min översättning hade det gjort texten mer komplicerad och svårförståelig, något som stöder Ekerots hypotes och som hjälper mig besvara den frågeställning för uppsatsen som jag ställde tidigare:

- När är klarspråksarbetets skrivregler tillämpbara och när är det motiverat att avvika från dessa regler när man översätter en tysk myndighetstext för en hemsida från tyska till svenska?

Enligt denna uppsats är svaret att det är motiverat att avvika från klarspråksreglerna när rekommendationerna gör att översättningen av en tysk myndighetstext till svenska inte blir tydligare utan snarare mer svårförstådd. Effekten kan alltså bli rakt motsatt den som man vill uppnå. När en text kan riskera att bli svår och eventuellt få felsyftningar och för långa och för svåra meningar, ska man använda de äldre stilidealerna. Jag tycker dock att klarspråksreglerna och Wellanders dygder ska ses som komplement till varandra.

4 Sammanfattning

Syftet med denna uppsats har varit att göra en textanalys av hemsidan för Österrikes EU-ordförandeskap och ta upp de översättningsproblem som finns i arbetet med att översätta den tyska källtexten till en klar och tydlig myndighetstext på svenska. Den empiriska analysen har sett närmare på hur framförställda attributiva satsförkortningar, pronominaladverb och relativpronomen har översatts i min första översättningsversion för att förbättra översättningen och för att undersöka när det är motiverat att avvika från klarspråksreglerna. Sammanfattningsvis kom jag fram till att framförställda attributiva satsförkortningar även kan skrivas på svenska när de inte är starkt utvidgade och när en mening riskerar att bli för högertung på svenska. Pronominaladverb kan skrivas även på svenska vid översättning av tyska pronominaladverb som syftar tillbaka på hela substantivgrupper eller satser. Relativpronomen i nominativ kan översättas med det neutrala *som* på svenska, men när det finns risk för syftningsfel, exempelvis när tyska relativpronomen står i dativ- och kasus, är det motiverat att avvika från *Myndigheterna skrivregler* och skriva om med *vilket*. för att få en entydig anaforisk referens.

I analysen har jag bland annat kommit fram till att den tyska källtexten är mindre tung än vad jag från början trodde med relativt få framförställda attributiva satsförkortningar, inte så många pronominaladverb som syftar på hela substantivgrupper eller satser och med relativt korta meningar med många entydiga referenser i nominativ. Texten blir dock både syntaktiskt och innehållsmässigt svår i textpassager som handlar om svårare ekonomiska och rättsliga frågor, bland annat eftersom texten samspelar med andra texter med många fackord och en komplicerad meningsbyggnad. *Myndigheternas skrivregler* har därför inte alltid kunnat tillämpas, utan de äldre stilideal som förespråkas av Wellander och Ekerot har använts för att få texten så klar och tydlig som möjligt.

Hypotesen om att de klarspråkliga rekommendationerna ofta kan tillämpas, men att de äldre stilidealerna är mest lämpliga att använda vid svårare syntaktiska konstruktioner i källspråket för att överföringen till målspråket ska bli så korrekt och klar som möjligt visade sig alltså stämma.

Litteraturförteckning

Primärlitteratur

Hemsidan för Österrikes ordförandeskap år 2006: www.eu2006.at

Översättning av hemsidan för Österrikes ordförandeskap år 2006 av Eva C. Svarrer

Sekundärlitteratur

Andersson, Sven-Gunnar; Brandt, Margareta; Persson, Ingemar & Rosengren, Inger, 2002:

Tysk syntax för universitetsnivå. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Niklas, 1994: *Europa ABC. Termer och förkortningar i Europasamarbetet*.

Utrikesdepartementet. Stockholm: Fritzes.

Drosdowski, Günther et al. (1995): *Duden. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*.

Femte upplagan. Mannheim/Leipzig/Wien/Zürich: Dudenverlag.

Ehrenberg-Sundin, Barbro, 1993: "Hur lagspråket påverkar myndighetens texter, Behovet av

att bryta juridiska textmönster". I: *Fagspråk i Norden*. Oslo: nordisk språksekretariats rapporter 19, s. 199 – 212.

Ehrenberg-Sundin, Barbro, 2000: "Internationellt klarspråksarbete – en grund för bättre EU-

texter?" I: Melander, Björn, 2000: *Svenskan som EU-språk*. Uppsala: Hallgren och Fallgren, s. 144 – 177.

Ekerot, Lars-Johan, 1998: "Riktig EU-svenska. Nygamla Wellanderdygder i översättnings-

perspektiv". I: Englund Dimitrova, Birgitta (utg.): *Översättning och tolkning. Rapport från ASLA:s höstsymposium Stockholm 5-6 november 1998*. Uppsala: ASLA, Svenska

- föreningen för tillämpad språkvetenskap.
- Ekerot, Lars-Johan, 2000: ”Klar komplexitet. Om språkform och begriplighet vid översättning av författningstexter.” I: Melander, Björn, 2000: *Svenskan som EU-språk*. Uppsala: Hallgren och Fallgren, s. 46 – 76.
- Europeiska unionens råd, 2005: *Rådets verksamhetsprogram för 2006 från de kommande österrikiska och finländska ordförandeskapen. 16065/05*. Bryssel: Europeiska unionens råd. Dokument hämtat från www.eu2006.at (2007-01-02).
- EU-upplysningen i Sverige: http://www.eu-upplysningen.se/templates/EUU/standardRightMenuTemplate____2223.aspx (2006-10-15).
- Färm, Göran, 1996: *EU-ord på svenska, engelska, tyska och franska*. Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan.
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per, 1997: *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Lathund för webbskribenter*, 2004. Klarspraksgruppen. Broschyr hämtad från www.regeringen.se/klarsprak (2006-11-18).
- Myndigheternas skrivregler*. Regeringskansliet. Statsrådsberedningen. Ds: 2004:45. Sjätte upplagan. Stockholm: Fritzes.
- Nationalencyklopedins: <http://www.ne.se>. Artiklarna om *Europarådet, Europeiska rådet och Europeiska unionens råd* besökt 2006-11-22.
- Nyström, Catharina, 2002: ”Mottagaranpassning är mer än tilltalsord”. I: *Språkvård 2002:3*. Svenska språknämnden, s. 24 – 28.
- Tallberg, Jonas, 2001: *EU:s politiska system*. Lund: Studentlitteratur.
- Wellander, Erik, 1973: *Riktig svenska*. Fjärde omarbetade upplagan. Stockholm: Esselte Studium.
- Zifonun, Gisela; Hoffmann, Ludger & Strecker, Bruno, 1997: *Grammatik der deutschen Sprache. Band 3*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Österrikes EU-ordförandeskap: Impressum und rechtliche Hinweise: <http://www.eu2006.at/de/Imprint.html> (2006-10-15).

Litteratur vid översättningsarbetet

- Bergström, Niklas, 1994: *Europa ABC. Termer och förkortningar i Europasamarbetet*. Utrikesdepartementet. Stockholm: Fritzes.
- Din guide till EU. Institutioner och kontaktvägar*, 2005, Stockholm: EU-upplysningen, Sveriges riksdag.
- EUR-Lex, EU-rättens databas: <http://eur-lex.europa.eu> (2007-01-07).
- Eurodicatom, Europeiska kommissionens flerspråkiga termdatabank: <http://ec.europa.eu/eurodicatom> (2006-10-15).
- Europeiska unionens råds webbplats: <http://www.consilium.europa.eu> (2007-01-05).
- Europeiska unionens råd, 2005: *Rådets verksamhetsprogram för 2006 från de kommande österrikiska och finländska ordförandeskapen. 16065/05*. Bryssel: Europeiska unionens råd. Dokument hämtat från www.eu2006.at (2007-01-02).
- EU:s webbplats: www.europa.eu (2007-01-05).
- EU-upplysningen i Sverige: <http://www.eu-upplysningen.se> (2007-01-05).
- Lathund för webbskribenter, 2004. Klarspraksgruppen. Broschyr hämtad från www.regeringen.se/klarsprak (2006-11-18).
- Färm, Göran, 1996: *EU-ord på svenska, engelska, tyska och franska*. Stockholm: Utbildningsförlaget Brevskolan.
- Tallberg, Jonas, 2001: *EU:s politiska system*. Lund: Studentlitteratur.
- Årsboken om EU. Berättelse om verksamheten i Europeiska unionen under 2005*. Regeringens skrivelse 2005/06:85. Stockholm: Riksdagen.